ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЭ ХЕКІЫНЫГЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

№17 (21.175) ● 2008 гъэм щІышылэм (январым) и 30, бзэжьей ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

●Дыгъуасэ

Щышылэм и 29-м КъБР-м и Правительствэм и Унэм гуфІэгъуэ щытыкІэм иту къыщызэІуахащ Унагъуэм и илъэсыр.

Унагъуэм и илъэсыр къызэІуах

КъБР-м и Президент **Кьанокъуэ Арсен** зэІущІэм ирегъэблэгъэащ республикэм щІэзэм щыпсэу, щапхъэ зытрах, сабий куэд зиІэ унагъуэ дахэхэр, унагъащІэхэр, Зэ1ущІэм хэтащ КъБР-м и Парламентым и Унафэщ **Бечелов Ильяс**, абы и къуэдзэ **Федченко Людмилэ**, КъБР-м и Правительствэм и Унафэщым и къуэдзэ **Дышэкі Мадинэ**, Президентым и щхьэгъусэ **Кьанокъуэ ФатІимэ** сымэ.

Унагъуэ 49-м я лІыкІуэхэр зыпэрыс Іэнэхэм я пащхьэм «Кабардинка» къэрал академическэ ансамблым и къэфакІуэхэм кърахьащ жьэгур зыгъэхуабэ мафІэр икІи унагъуэ дахэм лъабжьэ хуэхьу щІэблэм я щапхъэ утыкум къыщыфащ щІалэ цыкІуэрэ хьыджэбз цыкІуэрэ.

Зы унагъуэ пэлытыгъ зэхуэса, лъэпкъ зэхуэмыдэ куэдым кьахэкІа зэщхьэгъусэхэм, бынхэм, абыхэм я бынымкхэм я пащхьэ къыщыпсэльащ Кьанокъуэ Арсен.

- УФ-м и Президентым и жэрдэмкІэ 2008 гъэр Унагъуэм и илъэсу ди къэралым щагъэуващ, - жиІащ Кьанокъуэм. - Абы ипкъ иткІэ, унагъуэ Іуэхур егъэфэжІуэным теухуа программэм щыщ хуэхэмкІэ дылэжьэнущ мы гъэм. Жьэгу пащхьэм и льапІагъыр псэкІэ зыхэзыщІэ, шы1эныгъэ зыхэлъ, лэжьыгъэм зыщыгъэмыдзэ адэанэхэмрэ абыхэм щапхъэ зытрах бынхэмрэщ нобэ мыбдеж къыщыгъэхуэсар. Унагъуэм и псэкупсэ куэлеягъым, абы и хьугъуэфыгъуэ нэхъыщыхьэхэм ягуэфащэ гулыитэ хуэщІынырщ кьетхъэжьа Іуэхум лъабжьэ хуэхьур. ЩызэгурыІуэ, щызэрылытэ бынунагъуэщхуэхэрщ кьэралым и зыужьныгъэм щэсыпІэ хуэхьур. Абы дытетмэ, ди адэжьхэм кьытхуагъэна хабзэ дахэхэр унагъуэхэм щызетхъэмэ, ди кьэжьэнуер фІыщІэ зэрыщытынум щэч кьытесхьэркъым.

Ар кьыдэхьулІэн папщІэ, республикэм и унафэщІхэм тлъэкІ кьэдгъанэркъым, унагъуэр зыхуей зуэхэу псэун, бын куэд зиІэ адэ-анэхэм Іуэхур ящыдгъэпсынщІэн щхьэкІэ кьаІэн щхьэхуэхэр диІэщи, зэрыдгъэзэщІэным дыхущІокъу. Мы илъэсым гуфІэгъуэ Іуэху зэредгъэкІуэкІым и мызакъуэу, сэ сыхуейт экономикэ, социальнэ я лъэныкъуэкІэ хэпщІыкІыу ди унагъуэхэм зыкъалэтыну, уэнгъагъэрэ дзрэжьгъуэрэ абыхэм сыт щыгъуи илъыну.

Гуапагъэрэ хуабагъкІэ гъэщІа пэщым щІэхэм я нэгум кьрих нурыр щыплъагъуэкІэ, уегупсысырт: «Апхуэдэ зэхущытыкІэ дахэрщ абыхэм я унагъуэхэр зыгъэбжьыфІэр, гъэ кьэскІэ нэхъ лъэщ, уардэ зэщІыр». Лъэпкъым лъэпкъ зыщІыр унагъуэ бидзэрщ, унагъуэм и хьугъуэфыгъуэ нэхъыщІхьэр абы кьыщІэхьуэ щІэблэрщ. Абы и щыхьэтт мыбы щекІуэкІ Іуэху дахэр.

Ди республикэм ис бынунагъэщхуэхэр кьызэхэхэм чэзуэуэ ирагъэщІыхуащ зэІущІэр езыгъэкІуэкІахэу Кьумахуэ Мухьэдинрэ Гумэ Маринэрэ.

Налшык кьалэ дэс, сабиипщІ зиІэ Щэрдэнхэ Мурадинрэ ФатІимэрэ я унагъуэр зыхуей хуэзэу хопсэуцІ гъащІэм. Анэм унэм щиІэ кьалэнхэм зэрыпэльэщым Маринэ щыщІэупщІэм, унагъуэм иль лъагъуныгъэщ ФатІимэ кьару кьыхэзыльхьэу кьигъэльэгъуар. Апхуэдэт Щэджэм ЕтІуанэ кьуажэм щыпсэу Текіуашэ Асльэнбийрэ Светланэрэ (сабий 12), Дыгулыбгъуей кьуажэм щыщ Багъэтырхэ Забитрэ Лерэрэ (сабий 10), Кьэщхьэтау кьиІэ Геуковэ Хьусейрэ Хабиррэ (сабий 9), Ново-Курский хуторым щыщ Гуриновичхэ Василийрэ Галинэрэ (сабий 7), Боровинскэхэ Алексейрэ Ольгэрэ (сабий 5), Бахьсэненкэ кьуажэм щыщ Кьалэжьокъуэ Рашидрэ Маринэрэ (сабий 7) я унагъуэхэр.

Я нэхъыщІэхэр балигъыпІэ имыувауэ сабиитху кьыщыхъу унагъуэу 2440-рэ щопсэу ди республикэм. Абыхэм я нэхъыбэм я жьэгур зыгъэхуабэр адэ-анэм я зэхуаку дэль зэхущытыкІэфІырщ, унагъуэм иль зэгурыІуэрщ. Президентым и дежькеблэгъат адэ-анэм я ІэщІагъэр кьыхэзыха бынхэр зэрыс унагъуэхэр, Хэку зауэшхуэм и ветеранхэм я унагъуэхэр, мэкъумэщ, хьэрычэтыщІэ Іэнатіэхэм зэрыунагъуэу пэрытхэр.

Республикэ псом кьыщацІыху унагъуэхэм ящыщт философие щІэныгъэхэм я доктор, профессор, КъБР-м щІэныгъэхэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ Эфендиев Сэлихьрэ абы и щхьэгъусэ, филологие щІэныгъэхэм я доктор, профессор Тамарэрэ яйр. Кьызэхуэсахэм кьабгъэдэкІыу Сэлихь фІыщІэ хуищІащ Кьанокъуэ Арсен кІи кьыхигъэщащ УФ-м и субъектхэм ящыщ Унагъуэм и илъэсыр Іэтауэ кьызэІуахащ Къэбардей-Балъкъэр Республикэм и Президентым кьызэрыІэпэщар. Абы и псалъэхэр диныгъащ нэм щеІэзэ «Ленар» клиникэр кьызэзыгъэпэща унагъуэм и тхьэмадэ Кьардэн Уэсэмэн.

Щыху насыпым кьежьапІэ хуэхьу жьэгу пащхьэр зыгъаблэ адэ-анэхэр, ар зыгъэбжьыфІэ бынхэр, ар зыгъэщІэращІэ кьуэрылъхьэпхьурылъхьэхэр щыз1эхуэсэ пшыхьыр ягъэдахащ КъБР-м, КъШР-м щыхь зиІэ я артистхэ Шэрджэс Іэсият, КъБР-м щыхь зиІэ и артист, КъШР-м и щыхьбэ артист Газзаев Алим, КъБР-м щыхь зиІэ и артист, Адыгэйм, Къэрэшей-Шэрджэсыи, Ингушым я щыхьбэ артист Нэхущ Чэрим рэ ипхьу Ассанэрэ, Лоэн Тимур, Теппеев Алим сымэ, «Кабардинка», «Балкария», «Дети гор», «Терские казаки» кьэфакІуэ гупхэм.

Зэ1ущІэм кьрихьэлІа унагъуэ псомкІэ КъБР-м и Президентым кьыбгъэдэкІ саугъэтхэр ираташ.

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ.

Сурэтхэр **МАМИЙ Руслан** *трихащ.*

Террорым пэщІэтынымкІэ КъБР-м и щІыналъэ комиссэм и зэІущІэ

Дыгъуасэ, щІышылэм и 29-м, республикэм и Президент Кьанокъуэ Арсен ирегъэкІуэкІащ Террорым пэщІэтынымкІэ КъБР-м и щІыналъэ комиссэм и зэІущІэ. Абы щыхэпльащ «2007 гъэм КъБР-м терроризмэмрэ экстремизмэмрэ щапІэщІэтынымкІэ хабзэхьумэ органхэмрэ гъэзэщІакІуэ властым и республикэ органхэмрэ зэщІыгъуу ирагъэкІуэкІыну лэжьыгъэхэм я комплекс планым и Іуэхуэ́кІ» КъБР-м и Президентым и Указыр зэрагъэзащІэм, Террорым пэщІэтынымкІэ КъБР-м и щІыналъэ комиссэр 2007 гъэм и етІуанэ илъэс ныкъым зэрылэжьа планыр гъэзэщІа зэрыхъуам, УФ-м и Президентыр хэхьыным зыщыхуагъэхьэзыр лъэхьэнэм республикэм терроризмэм и щынагъуэ кьыщІымыгъэхъуным.

КъБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1анІэ.

●Узыншагъэ

ДэІэпыкъуэгъу псынщІэр мыгувэу къос

Иужьрей илъэсхэм щІыпІэ гугъуэсыгъуэм щылэжьыну медицинэ центрхэр суэкъэрэкІыу кьыщыізэрагъэпэщ къэрал куэдым. Абы и щхьэусыгъуэр кьурш куэладжэхэм щыхэкІуадэ щІыхуэм я бжьыгэр кІуэ пэтми зэрыхэхьэрщ.

А ЖЭРДЭМЫР кьыщыхалъхьа 1970-1980 гъэхэм кьрнубыдэу бгыпІэ щІыпІэхэм кьыщыхъу насыпышагъэхэм зэкІадауэ щытащ щыхьэ мелуанищ. Абыхэм щыщ куэдыр кьахуегъэпынут, и чэзум дэІэпыкъуэгъу псынщІэм и Іуэхуэхьбзэр ягъуэтамэ.

Мы махуэхэм Бахьсэн ауэым кьыщыізэІуахащ Къэбардей-Балъкъэрым и щІыпІэ гугъуэсыгъуэм щылэжьэну ящэ медицинэ центрыр. Іуэхущ1апІэр зыхуеину псомкІи кьыізэрагъэпэщащ. Иджырей Іэмэпсымэхэмрэ зэрыбаеу аппаратхэмкІэ уэзда реанимобилым ауэым и щІыпІэ псори зыпІанэ1эсыну Іэмал иІэщ.

Дохутыр нэхъыщхьэ Борыкъуей Ислъам зэрыжиІамкІэ, бгыпІэ щІыпІэхэм щыщІрахьэлІэну кьалэн гугъуэм и лэжьакІуэхэр хуагъэхьэзыращ. Центрыр зэрылажьэ махуэ зыбгъупщІым кьэриубыдэу щыхуэи 100-м нэблагъэм дэІэпыкъуащ. Мыпхуэдэ Іуэхущ1апІэхэр Іуащ1ыхэмахуэ ІыапэІ и щІыпІэ куэдым кьыщыізэІуахынущ.

ЖАНХЪУЭТ Зуэз.

● Ди куейм

Гъатхасэм зыхуащІ

Дзэлъкъуэ районым и хозяйствэ лІэужьыгъуэ псоми я трактору 740-м щІигъу мы гъатхэм зэдзууэ губгъуэм ихъэнуц.

КУЕЙМ мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыскъыпхъэхэмкІэ и Іуэхущ1апІэм и инженер нэхъыщхьэ **НафІэдзокъуэ Іуес** кьыізэрыджІамкІэ, тракторхэм я процент 92-р, жылаСэ машинэхэм я процент 81-р дэжьыгъэм хуэхьэзырщ. АбыкІэ щапхъэ кьагъэдьагъуэ «Псынэдахэ», «Белокаменскэ», «Іуащхьэмахуэ», «Малкэ» мэкъумэш предприятэхэм, «Золкэ» агрофирмэм, бэджэндырылажьэ, фермер щхьэхуэхэм.

«Золкэ» агрофирмэр лъ быдзкІэ мэув. «Кьэбардалькъагролизинг» ООО-р и щІэтэкъуэну абы нэгъабэ кьыщІэхуащ сыт и лъэныкъуэкІи губгъуэ лэжьыгъэхэм хуэгъэпса МТЗ-80, МТЗ-82, «Беларусь-1221» трактор лъэщхэм хуэдэу 10, зы комбайн, культиваторхэмрэ жылаСэ машинэхэмрэ. Апхуэдэ ІэмалкІэ «Малкэ» мэкъумэш хозяйствэми К-744 трактор рыщІэ зыІэригъэхьащ.

Районым гъатхасэр гектар 21870-м щригъэкІуэкІынущ. Абы щыщу гектар 8800-р гъавапхъэ нартыхум, 1398-р сэхураным, гектар 2617-р кІэрГІофым хухахыну.

Мы зэманым куейм мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыскъыпхъэхэмкІэ и Іуэхущ1апІэм и Іэщ1агъэлІэхэм бжьыхьыгъэ кьэкІыгъэхэм я щытыкІэр кьапщытэ.

ХЬЭЖЫКЪАРЭ Алик.

Хабзэ зэрыхъуам тету, илъэс кьэс щылІа махуэм, щышылэм и 29-м, ирихьэлІэу Къэбардей-Балъкъэрым и щІыпІэ уэсакІуэ. Социалист Іэмэкъыгъэм и ЛІыхъужь КІыщокъуэ Алим и фэепІэ къыззрагъэпэщ зэІущІэхэр дыгъуасэ кІуэкІащ.

АЛИМ и цІэр зезыхьэ зэрамырмэ Щоджэнщыкіым и проспектымрэ я зэхэкІыпІэм, КІыщокъуэм и фэепІэ сыныр здэщытыну яубзыхуэ щІыпІэм деж цІыху куэд къыщыізэхуэсат. Абы кьырихьэлІат къэрал Іуэхущ1апІэ зэхуэмыдэхэм я лІыкІуэхэр, уэсакІуэхэр, тхакІуэхэр, щІэныгъэлІ цІэрыІуэхэр. Іуэпкъ интеллигенцэр. Нашлык кьалэ адміністрацІэм и Іэтащхьэм и къуэдзэ Портэ Галинэ зи пашэ гупым КІыщокъуэ Алим и фэепІэ сыным и лъабжьэу ягъэтІыпІа мывэм удз гъэгъахэр трилъхьащ. Зэ1ущІэм хэтахэр абы иужькІэ ежьащ КІыщокъуэр кьыщацІыху, кьыщыкІуэ Щхьэлыкъуэ кьуажэм щІэну.

Пхъэидзэ

Дыгъуасэ УФ-м и Хэхакіуэ комиссэ нэхъыщхьэм щхьэдзкІэ щытрагъэщащ президент хэхыныгъэхэм къэралым и Іэтащхьэм и кандидату зыкьызыщыщІэльэгъуахэм щІэзыщу иратыну эфир зэманыр.

Абыхэм я программэхэм цІыхухэр щыгъуазэ зыщІынухэм хагъэхьащ «Уырсей» телеканалыр, «Уырсейм и радиор», «Маякыр».

МазищкІэ зэтраІыгъэ

УФ-м мэкъумэш хозяйствэмкІэ и министр Гордеев Алексей жиІащ пакъыгъэм 1-р къэсыхукІэ ерыскъыгъуэ нэхъыщхьэхэм я уасэхэм къэралым зэрыщыхамыгъэхъэнущ.

Правительствэр абыкІэ ягурыІуащ ерыскъы къэзыІэлжьхэмрэ зыщхэмрэ.

Я уасэхэр кьызэтенэнущ шэм, процент 1,5-рэ фІэкІа зи мыІувагъ кефирым, щІакхъуэ хужьымрэ фІыцІэмрэ, джэдыкІэм, фошыгъум.

Бугульма щощыгъуэ

Тэтэрстаным щыщ Бугульма къэлэсм нэщхьеягъуэ махуэ щагъэуващ.

Нэгуэу зэрыщытщи, мыбы насыпышагъэ ин кьыщыхъуащ. СабиипІэ хэкІуэдащ ахэр лыжжкІэ кьызэжэх Іуащхьэм кьыщыгъуэ уэсукъуэм. Псэууэ кьэнахэм ящыщу нэхъ хьэлъэщ реанимацэм щІэлъ Жарников Сергей.

Шынагъуэм и зэранкІэ

Урысейр Куржым, Армением, Азербайджаным пызыщІэ транскавказ гъэзыгр зэхуащІащ.

Осетие Ищхьэрэм -Алание кьызэрырытыкІымкІэ, ар кьыхэкІащ гъэзыгр кьызыпхыкІ кьуршхэм уэс кьаІуэуэкІэ щыІэ шынагъэм.

Куэдкіэ къеГъэгугъэ

США-м и президент Буш Джордж къэралым и конгрессым зыхуигъэзащ.

Абы и хъэпсэлъэныгъэм американхэр кьыщегъэгугъэ сыт и лъэныкъуэкІи зэпэщэча бюджет къащтэну, цІыхухэм ят налогхэм зы мащІэкІи химыгъэхъуэну.

США-м «къэрал мыхьымыщІэу» къыдьытэрэм кьаІэхонэж Кубэр, Зимбабвер, Беларусыр.

Уэсыпхуэр

Китайм и щІыпІэ куэдым уэс Іув кьыщюс.

Абы и Іэужьхэм гугъу ирагъэхъ псори зэхэту щІыху мелуан 78-рэ. Уеблэмэ хэкІуэдахэри щыІэщ. Гъэузгъэхэр яхуэгъэкъабзэркъым, аэропорт зыбжанэ зэхуащІащ. Ауэ Китайм и курорт щІыпІэхэм щытыкІэр щытэмэмщ.

Хабзэжьхэр зэхъуэкІын

УФ-м и яп» вице-премьер Медведев Дмитрий УФ-м и юристхэм я зэгугъэныгъэм и зэІущІэм хэтащ икІи кьыщыпсэльащ.

Абы жиІащ юристхэм сыт хуэдэ кьэралми мыхьэнэ зиІэ кьалэнхэр зэрыщагъэзащІэр. Псом хуэмыдэу зэблэкІыгъуэ лъэхъэнэхэм. Ди къэралым щызекІуэ хабзэ куэд жьы хъущи, зэманым кьеэзгъыжьыркъым, ахэр зэхъуэкІыным фи гущІэ ефхьэлІэн хуейщ, кьыхигъэщхьэхуакІащ УФ-м и Президентым и кандидатым.

Хэт зи лажьэр?

Орел и автобус къэувыпІэхэм ящыщ зым лагъым Іэрыщі кьыщыуащ.

ХэкІуащ ар хьуржьыным ильу зыІыгъауэ зыхуагъэфащэ зы щыхуэку.

Километр мин 537-кІэ

Щым блэхъэтащ метрищым щІигъу я кІыхьагъ икІи тонн мелуан зыбжанэ зи хьэлъагъ астероидыр.

Зы секундым километр 8,1-рэ и псынщІагъыу ар Щым блэкІащ километр мин 537-кІэ пэжыжьэу.

(ИТАР-ТАСС).

❖1863 гъэм Урысейм щагъэуащ щыщ ящыщ уэбэржьымрэ суд унафэ зытращІыхьахэм я Іэблэхэм дамыгъэхэр трагъуэнымрэ зымыдэ хабзэ.

❖1930 гъэм унафэ кьащтащ Москва тхьэгъэушхэр кьыщемыгъэуэным теухуауэ.

❖**Дыгъэр кьыщІэкІащ сыхьэти 7-рэ дакьикъэ 28-м, кьухьэжьыщ сыхьэт 17-рэ дакьикъэ 13-м.**

❖**Махуэм и кІыхьагъщ сыхьэти 9-рэ дакьикъэ 45-рэ.**

ПІалэнэр зыгъэхьэзырыр ПАЛ Мухьэмэдщ.

●Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент ** КЬАНОКЪУЭ Арсен**

Налшык къалэ
2008 гъэм щІышылэм и 29-м
№4-РЭ

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщ

БЕЧЕЛОВ Ильяс

Налшык къалэ
2007 гъэм дыгъэгъазэм и 25-м
№13-21-П-П

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым 2007 гъэм дыгъэгъазэм и 25-м къыщІащ

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и административнэ-щІыналъэ ухуэкІэм и Іуэхуэкіэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон №12-РЭ 2005 гъэм мазаем и 27-м кьащтам мыпхуэдэ зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэн:

1. 3-нэ гуэдзэным и II Іыхьэм и 8-нэ псалъащхьэм, 15-нэ гуэдзэным и 3-нэ псалъащхьэм «Дыгулыбгъуейуэ щытащ къуажэр» псалъэхэр «Дыгулыбгъуей къуажэ» псалъэхэмкІэ щІызэхъуэкІын.

2. 29-нэ гуэдзэным и 2-нэ псалъащхьэм и 1-нэ пунктым «Бахьсэн къалэ» псалъэхэм я ужькІэ «икІи Дыгулыбгъуей къуажэм и щІыналъэ абы еуалІэр» псалъэхэр дзщІыгъун.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент КЬАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2008 гъэм щІышылэм и 29-м
№4-РЭ

●Фэеплъ

Зи Іэужьыр дахэ КІыщокъуэ Алим

Ямэ щыкІэ ахэр усакІуэм и кхъащхэр здэщыІэ кьуажэхэхъэм дыхьэри, Алим и сыным удз гъэгъахэр трапльхащ, дыуэ ящІащ, итІанэ кьуажэм и курыт еджапІэ №1-м хуэунэтІащ - арат адыгэ лъэпкъым и кьуэ щэджащэ, Урысейм, уеблэмэ дуней псом кьыщацІыху усакІуэм и фэепльэ зэІущІэр щекІуэкІынур.

(КІэухыр 4-нэ нап.)

●Лъэпкъ проект

Зыужьыныгъэм и къежьапІэ

«АПК-м зегъэужьын» лъэпкъ проектым ипкъ иткІэ, 2008 гъэм кьыщыщІэдзауэ 2012 гъэм нэсыху инвестицІ проектыр 20-м нэс Къэбэрдей-Балъкъэрым и мэкъумэш Іэнатіэхэм я хозяйствэ зэмылІэужьыгъуэхэм щагъэлэжьэнущ.

ЗИ ГУГЪУ тыщы проектхэр зэхьэлІауэ щытынур Іэщ щагъэхьыну комплексыщІэхэр ухуэныбмэ зэхуэ зыхуей-зыхуэфІэкІэ кьызэгъэпэщыныжьмрэщ. Іуэхур апхуэдэу зэтеубла хьумэ, Іэщ1агъэлІэхэр лыхэкІымрэ гъэшІымрэ куэду кьэзыт Іэщ лъэпкъыкІэ нэхъыбэу кьащхэунущ.

Зи гугъу тщІа лъэныкъуитІри зыхуей хуэзэу кьызэгъэпэщыныжьмкІэ мыхьэнэ ин яІэщ «Урысей мэкъумэш банк» ООО-м Іэщ1ыхьэхэм кьарит щыхуэхэм.

Апхуэдэу 2008-2012 гъэхэм кьрнубыдэу КъБР-м и хозяйствэ зэмылІэужьыгъуэхэм кьащІхунущ былым хэпльыхьауэ мин 20, мэлу мин 30. Абы Іэмал кьаритынущ 2012 гъэм ирихьэлІэу Кьэбэрдей-Балъкъэрым нобэ кьыщрахьэлІэ лыхэкІыр тонн мин 40-кІэ, кьыщыщІаш гъэшІыр тонн мин 70-кІэ хагъэхьуэну.

ШЭРЭДЖ Динэ.

Урысей Федерацэм и субъектхэу егъэджэныгъэр кьэзгъэщІэрэщІэжьыным хуэзэнэтІа комплекс проектхэр зыгъэзэщІэхэр кьыхэхьыныкІэ Урысейм Егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ и министерствэм и конкурс комиссэм щІышылэм и 24-м иригъэкІуэкІа зэІущІэм щигъэбеллджыкащ «Егъэджэныгъэ» лъэпкъ проектым хьыхьу екІуэкІа етІуанэ зэпэсуэгъуэм щытекІуа щІыналъэхэзу пщІы. ТекІуахэм яхэтщ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэрэ.

Зэпеуэм кьрикІуахэмкІэ Инщэ федеральнэ округым щыщу текІуэныгъэ къэзыхьар Къэбэрдей-Балъкъэрыгр икІи абы сом мелуан 301-рэ кьратынущ.

КъБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1анІэ.

Къэбэрдей-Балъкъэрыр щытекІуащ

УФ-м Егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ и министерствэм иригъэкІуэкІа зэпеуэм

Урысей Федерацэм и субъектхэм я етІуанэ зэпеуэгъуэм заявкэу 33-рэ кьаташ, а псомкІи экспертизэ иригъэкІуэкІащ, зэпеуэм хэт щІыналъэхэм я рейтингыр яГъэуващ икІи, щэхуэу ІэяІэткІэрэ, текІуэныгъэр кьэзыхьа щІыналъэхэр ягъэбелджылащ.

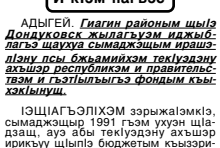

И кІэм нагъэс

АДЫГЕЙ. ***Гиагин районым щыІэ Дондуковскэ жылагъуэм иджыблагъэ щауха сымаджэщым ирашэплІэну псы бжьамийхэм текІуэдэну ахъшэр республикэм и правительствэм и ГъэтІылъыгъэ фондым къыхэкІынущ.***

ІЭЩІАГЪЭЛІХЭМ зэрыжаІэмкІэ, сымаджэщыр 1991 гъэм ухуэн щІадзащ, ауэ абы текІуэдэну ахъшэр ирикъуу щыпІэ бюджетым кьызэримыутІыщцам щхьэкІэ, мызэ-мытІэу ухуэныгъэхэр кьызэтрамыгъэувыІэу хьуакъым. ИрахьэлІэну материалхэр щызэхэдгъэжаи щыІащ.

А сымаджэщыр и кІэм нагъэсын папщІэ федерал бюджетым кьыхэкІыу сом мелуан 14 кьыхуаутІыщащ, щыпІэ бюджетым мелуани 2,6-рэ хилъхьащ.

«Ухуакіуэхэм я лэжьыгъэр хьарзынэу зэфІагъэкІащ, ауэ сымаджэщым псы бжьамийхэр зэремыкІуалІэм кьыхэкІыу ар иджыпсту яутІыпщ хьунукъым. Апэм далъхьауэ щыта бжьамийхэр жьы хъуащ. Абы нэмыщІ, нэгъэущІ Іуэхущ1апІэхэми абы щыпадзащ», - кьыжиІащащ архитектурэмкІэ республикэ комитетым и тхьэмадэ Шопин Вячеслав.

ЩІыпІэ правительствэм иджыблагъэ унафэ кьиштащ Дондуковскэ жылагъуэм щауха сымаджэщым псы езышэлІэну бжьамийхэм текІуэдэну ахъшэр правительствэм и ГъэтІылъыгъэ фондым кьыхихыну. Ар сом мелуаным ноблагъэ.

Махуэшхуэр ягъэлъапІэу

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. ***Республикэм и къалащхьэ Черкесск нэмыцІ зэрыпхъуакІуэхэм кьызэрыІэщІагъэкІыжри ильэс 65-рэ щрикІу махуэр щІыналъэм Іэтауэ щагъэлъапІащ.***

ХЭКУ зауэшхуэм и ветеран Савенко Михаил игу кьызэригъэкІыжьмкІэ, нэмыцІхэм Черкесск къалэр махуи 160-кІэ яІыгащ. Фашистхэм я мурадащ Кавказыр яубдауэ зауэр яухыну, арщхьэкІэ абыхэм ар къэйхъулІакъым. 1943 гъэм и щышылэм нэмыцІхэр Черкесск дахужащ. Иужькіэ ди сэлэтхэм бийм еГъэрыкІуэн щІадзэри нэмыцІхэр щІыналъэм ирахужащ.

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

Жылагъуэ транспортымкІи и инфраструктурэм къыпэщыт Іуэхугъуэхэмэ абы и зыужьныгъэм и къэкІуэнухэмрэ, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и щІыналъэм цІыхухэр къыщещэкІыныр къызэрэпэщыным теухуауэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Президиумым и Унафэ

2008 гъэм щІылъэм и 18-м №95-П

№929- ПП-р къащтащ.

Мы зэманым Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм Іуэхур зэгъэщІылІа министерствэхэр, ведомствохэр, муниципалитетхэр щІыналъэхэм, цІыхухэр къезыщэкІ Іэнатіэхэм я администрацэхэр и Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм цІыхухэр зэкъезышэкІ и транспортым 2012 гъэм пщІондэ зэрызыубытыпхьыжыр.

Абы къыдэкІуэуи иимыгъэпІейтейуэ къанэрыкым техникэм щынагъуэ кІыпльыгъэ щыпынымкІэ хабзэр дгъэзыжьыжыр щыщэзыпэудым, жылагъуэ транспортыр щызекІуэ гъэзугъанэхэм, техникэ Іуэхутхъэбзэхэр щащІэ льэщапІэхэм цІыхухэм я гъащІэм и Іэпыкъуныгъэ щынагъуэ къэзыт щытыкІэхэр зэрыщыІэм, автопаркэхэмрэ цІыхухэр къезыщэкІ транспорт предприятэхэм я технологиемрэ оборудованэр, лэжьыгъэ и Іэпыкъуныгъэ зыхуей щытыкІэр иужьрей илъэсипІэм щыІэм арэзы Ітехъуэнхэуэдэу къызэрагъэпэщыным Іуэхуфабэ Іофхэмэ Іуэхуитхъэбзэхэм я пщІэр

Адыгэ бзыльхугъэхэр.

Псыжь адрыщІ щыщ адыгэ зауэлІ.
Суртхэр СКОТНИКОВ Евгений 1809 гъэм ищІащ.

ФЕХЕЛЬЧИЦЫЕ ЗЕРКЪ ИТ

къаІэрыІэрымыкъэр, рентабельностыр зэрыпІахьышэр. А псоми кІыхьэкІы а предприятэхэм Іэмал ягъэтыркъым жьы хъуа машинэхэр щІэкІэ зэрахъуэкІыну, лэжьыгъэр ирагъэфІэкІуну.

ІшхъэмкІэ щыжаІахэм къыхэкІыу Къэбэрдей-Балъкъэр Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм цІыхухэр къезышэкІ и транспортым 2012 гъэм пщІондэ зэрызыубытыпхьыжыр.

Абы къыдэкІуэуи иимыгъэпІейтейуэ къанэрыкым техникэм щынагъуэ кІыпльыгъэ щыпынымкІэ хабзэр дгъэзыжьыжыр щыщэзыпэудым, жылагъуэ транспортыр щызекІуэ гъэзугъанэхэм, техникэ Іуэхутхъэбзэхэр щащІэ льэщапІэхэм цІыхухэм я гъащІэм и Іэпыкъуныгъэ щынагъуэ къэзыт щытыкІэхэр зэрыщыІэм, автопаркэхэмрэ цІыхухэр къезыщэкІ транспорт предприятэхэм я технологиемрэ оборудованэр, лэжьыгъэ и Іэпыкъуныгъэ зыхуей щытыкІэр иужьрей илъэсипІэм щыІэм арэзы Ітехъуэнхэуэдэу къызэрагъэпэщыным Іуэхуфабэ Іофхэмэ Іуэхуитхъэбзэхэм я пщІэр къыщыгъэлъагъуэ.

Республикэм къыщыщэрагъэпэщащ жылагъуэ транспортым зегъэужьыкІи икІи ар гъэлэжьын, цІыхухэр жылагъуэ кІуэці, муниципалитетхэр, къалэхэр зэпыщІэ Іуэгугъанэхэм я Іофыгъохэр щыкІын щІэкІэ зыхуей нормативно-правовой лъабжьэ. «Псоми къагъэсэбэп транспортым ирилъэкІуэн щІэкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыпсэу цІыху гуп языныкъуэхэм льготэ зэрырат хабзэм и Іуэхугъэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм 2007 гъэм щыкІуэгъуэм и 30-м ищІа Унафэ №306-ПП-р, «ЩІыналъэ мыхьэнэ зиІэ автомобиль гъуэгуэр Іыгъыныр икІи зэгъэпэщыныр текІуэда ахъшэр зыхуэдизыр хуейм икІи ар къызэрарак хабзэм я Іуэхугъэ» 2007 гъэм дыгъуэгъэзэм и 10-м ищІа Унафэ къызэрыІэрымыкъэр, рентабельностыр зэрыпІахьышэр. А псоми къыхэкІы а предприятэхэм Іэмал ягъэтыркъым жьы хъуа машинэхэр щІэкІэ зэрахъуэкІыну, лэжьыгъэр ирагъэфІэкІуну.

ІшхъэмкІэ щыжаІахэм къыхэкІыу Къэбэрдей-Балъкъэр Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм цІыхухэр къезышэкІ и транспортым 2012 гъэм пщІондэ зэрызыубытыпхьыжыр.

Абы къыдэкІуэуи иимыгъэпІейтейуэ къанэрыкым техникэм щынагъуэ кІыпльыгъэ щыпынымкІэ хабзэр дгъэзыжьыжыр щыщэзыпэудым, жылагъуэ транспортыр щызекІуэ гъэзугъанэхэм, техникэ Іуэхутхъэбзэхэр щащІэ льэщапІэхэм цІыхухэм я гъащІэм и Іэпыкъуныгъэ щынагъуэ къэзыт щытыкІэхэр зэрыщыІэм, автопаркэхэмрэ цІыхухэр къезыщэкІ транспорт предприятэхэм я технологиемрэ оборудованэр, лэжьыгъэ и Іэпыкъуныгъэ зыхуей щытыкІэр иужьрей илъэсипІэм щыІэм арэзы Ітехъуэнхэуэдэу къызэрагъэпэщыным Іуэхуфабэ Іофхэмэ Іуэхуитхъэбзэхэм я пщІэр

1. «Троллейбус управленэ» МУП-м, муниципалитетым щыІалъхьэм я нэгъуэщІ предприятэм республикэ регистрым ипхъ итІэ льготэгу цІыхухэр къызэрарашэкІым къызэкІыжу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Социальнэ зыужьныгъэмкІэ и министерствэм къытехуа щІыхъэр пІалъэ кІэщІ дыдэм къриубыдэу пшынжьыным ІэмалымкІэ щІыналъэхэм я муниципальнэ щІыналъэхэм я гъуэгу зэпэщІыным.

2. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм цІыхухэр къызэрырашэкІ и транспортым зегъэужьыным и лъэныкъуэкІэ зохалъхьэ Концепцэм хиубыдэу муниципальнэ щІыналъэхэм я администрацэхэм я гъуэгу цІыхухэр автомобиль, электрическэ транспорткІэ къешэкІыным и себестоимостыр къызэрабж щІыкІэхэр зэрыпІахьышэр, а гупым зэрахъэр я щІхъэ Іуэхутэкъым. Абыхэм Іуэхуищхэр я пщІэ дэпІе, къэралыгъэкІэ урыс пащтыхым епсэпэнмэ, зэдзэрэзыуэ унафэ зэдаштэу гупхапІэ яІэу кІуат.

Побэрей Урысейр пщІыхь куэду зэхэт хъаз хъуа щхьэкІэ, XVI лІэщІыгъуэм нэгъуэщІ льэпкъ дэнэ къэна, урыс пщыгъуэхэм яІыныкъуэхэм Москвам ІэмэІазэ, абы и унафэм щІэувэн, къэрал зэхэшэм хьІыхьи ядэрэтэкъым. КІэщІу ежьІпэмэ, ешэ Урысей къэралри и пъэ бдыдэу теттэкъым, къеГъэтІысэкІа льэпкъхэри ныкъуэкъуэгъэт. Абыи кІыпІэмыпІэу, ІыхьэкІэ адыгэ гъэпкъышхуэхэм япщ гупщ апэ дыдэ Москва пащтыхым хэзкІуар. Сэ си къулыкъым епхаэу а пщыхэм я щІэунагъуэщІэкІэ бзэ еІыпитакІэ зэпкърыкІыжу Іуэхугъэ яІэу кІуат. Зэрыщытам зыгуэр хэсщІыкІ хуэдэу солытэрэ, си гупсысэ гуэрэкІэ ди щІэджыкІакІуэхэм ес хьэлІэмэ, сфІэнгъуэу собк. Уи лъэпкъ хьыбар фыкІэ зэрыІуэр ильэс 450-рэ мэхъу жьыхуэпІэр мыбдеж щытткъым. А ильэсищІ бжьыпэм къэжъуаж куэду фІыуэ доцІыху, абыкІэ къэрал куэдым я Іыхьи яІыгъыр. Ауэ «ар дэ щІэдгъэльэпІэн щыІэкъым- жьыІэхэри зыгуэр егупсысынщ, щІэ гуэр, мы тхыгъэм зэхэсщІыкІыжу.

Аращи, Москва япэ дыдэ кІуахэм я щІэ къисІуэнщ: ар бесльэней льэпкъым я пщышхуэ Къанокъуэ Мэшыкъуэ, нэхъ адыгэ льэпкъышхуэ дыдэхэм ящыщ, кхуэхьэпІэмкІэ щыІа Жанейм ящ Къанщауэкъуэ Сибокъуэ, къэбэрдей пщышхуэ Тёмрыкъуэ и лІыкІуэхэр, нобэкІэ зыщыщІ дыдэр дыдмыцІыкІу адыгэпщІ Тэнэшыкъуэ (кІэмыргуейуэ ирилъэкІуэн, абы щыгъуэзэдзыкъуэхэр гъэкІ. Лыкіуэхэр 1552 гъэм къыщегъэжьауэ 1557 гъэм пщІондэ щІэуэгъуэ кІуащ пащтыхь Иван IV деж. Мыбыхэм цІыху куэд дыдэ я гъуэст: я къуэш, я бын, шу гъуэсэ жьыпІэмэ, Езы Иван IV зэритхъэмыкІыжу, цІыху минищ 5-м нэст. Ахэр здиКІа адыгэ хэкум и къэухьыр къэдгъэльэгъуэщ езы урыс-хэм зэратхъажауэ тхъыдэм къызэрыхэнам дыкъыгемыкІы. Мы псалъэхэм дя хэкум и ІыгъапІэхэр яІуэ дыдэу къагъэльагъуэ: «черкасскіе государи, черкасские князи и Черкас, ис Кабарты, кабартынские князи черкасскіе, черкасы пятигорскіе, абеслинскіе князи, жаженейскіе, темирговскіе» ашэу гу лъыфтэну сыхуейт мы псалъэхэм къикІым: Къэбэрдей, нобэрей Пятигорьер, Беслъэнейр, Жанеір (абы-хэм я щІыгур Тамань еуалІэт, Жанеишхуэрэ Жанеей цІыкІуэрэ жиІэу гуэщат). КІэщІу жьыпІэмэ, адыгэ хэкум и гъунапкъэхэр яІуэ дыдэу кхъхоуі икІи, зэрыхьумкІэ, зэрыадыгэу я лІыкІуэт пащтыхьым деж кІуэу гупыр. Дэнэ щыпІэ къыкІами, урыс тхъыпІэм зэриту. Москва кІуахэр щэрдэхэу. Иджыри къэс зы лъэпкъи къелъэуфатэкъым «дызыгузэвгъэкъ, фи унафэр ди унафэщ, ди пащтыхьыр зыщ, абы жиІэм дытемыкІыу дыбгъэпсэу, жиІэр дыщІэкІыу, дыщІэкІынкъэ, ипэкІэ фыкъыщІэдэпІыкъу кърым тэрэхэр ди ужь икІынымкІэ» жаІэу. Абыхэм я Іуэху ешІыкІэр, я шыфэпІыфэр, я Іэдбгъагьэр апхуэдизкІэ пащтыхьым игу ирихьыжу, ІэмалымкІэ щхьэхъуфащэ зэкъыгъэ къариташ: языныкъуэхэри къулыкъым хишащ, дзэпщ ищІащ, уеріф еджэным пэригъэуващ, арэзыхэм я щІэхэри урысыщІэкІэ яхъуэжащ, чыжьэтан динри къащІащ. Абыхэм къаухкІащ къэрал унафэ фы дыдэу зыгъэзэщІэфхэр. ЗауэлІ щэджащэу япэ дыдэ Урысейм генераліссимус цІэр зыхуагъэфэщауэ щытар адыгэщ, а пащтыхьым щытаекІащ. Черкаскэ унагъуэцІэр цІэрыІуэ зэрыхьуам псори щыгъуазэщ. Нобэр щхьэдэсым а льэпкъым кхъухэкІахэм дрогушхэу, Ауэ ар нэгъуэщІ темэщ икІи псалъэ кІыхьищ.

Адэкіэ кІэщІу дыкъытепсэльыхьынщ дипщхэр здэкІуа къэралмэ здикІа ди хэкумэ я зэманым щыІа поли-тикэ щытыкІэм. Армырамэ, Іуэхур зэхэшІыкІа хъунукъым.

Урысей къэралымкІэ къэдгъэзэжьынщи, арн адыгэхэм хуэдэу пщыгъуэ-пщыгъуэу зэхэту зэрыщыгъэ кІуа щІыкІэхьым. Уеблэмэ пащтыхьым къыгъэмыхьауэ пщыгъуэ гуэрхэр кьэнат. Ітэр-монгол тепщэнгъэм къыщІэхуауэ я лъэ ягъэуфэ къудейт. Зэрыхабзэщи, ахэри зэззэгъэкІым, зыкъыхьуэхэри я закъуэ псэуну хуейт. Новгород, Псков жьыхэтІэхэр Урысейм хэкІыу Польшэм гухьэну хьэзырт. Ар апхуэдэу хуэмэ, урысхэм я дин православиер зыІыгъ-хэр зэгуэкІыу, языныкъуэхэр каІолик хъуну хуейт, я щІыгуи зэпыча хъурт. 1453 гъэм империе ин дыдэу, цІэрыІуэу, льэщу щыта Византиер тыркухэм зэрызэхакъутэрэ, я къалащхъэ Константинополым (Царьградым) Истамбыл зэрыфІащыжрэ урысхэм къарыкІи динкІи дэІэпыкъуэгъэ яІэжтэхьым. Езы Тыркуми тенджэщыр иубыдауэ хуабжьу льэщ хъуат. Мыдэкіэ Золотая Орда къэралым кьышІэнауэ Кьэзан, Астрэхъан, Кьрым, сыныкъуэгъэт. Абыи кьыпІэмыпІэу щІэтт. Польшэ, Литва, Швецие кьэралхэри кьеныкъуэкъурт, кьезауэрт. Иван III хуэзфІэкІ кьимыгъанэу пщыгъуэ щыкІуэгэр Москва и инафэм зэрыщІигъэзэхьыжу пшыпІ. ПІкІи я Іуэху ирищІэжьауэ «собрание земель» жьыхуэтІэм темыкІыу ирикІуэрт. Иван III щэщІауэ, кьикІуэт имыІэу урыс къэралыр зэфІэгъэувэным пылъащ. Византием кьащІэна православнэ хабзэхэри, уеблэмэ мы мылькуэрэ зэхуахьсыжу Византием и пІэм Урысейр ирагъэувэн я гугъэт. Аращ «Москва ещанэ Римщ-щІыжьаІэри, Византием я дамыгъэу (гербу) щытари кьыщІащтари. Иван IV техьа нэхъ, 1552 гъэм ирихьалІэу пащтыхьыщІэри фІащауэ, къэрал политикэри зэхахъхьауэ, динырыплажьэхэри Иван дэІэпыкъуэу ипэкІэ кІуатэрт, уеблэмэ я гъунэгъу щыгуэкІи кьаубытащт. Урысей кьэралым и щІэри жьжьэ Іуат. Аращ адыгэхэр гъэугу тесыщар. Абыхэм кьагурыІуат Урысей кьэралым кІуэ пэтми зэрызиужьыр, нэхъри льэщ зэрыхьыр. Иджы дежьаем. Сахиб-Гирей егъэлеяуэ адыгэ щІыналъэм хъунщІакІуэу, бзаджащІэу иттти, 1551 гъэм жанейхэм яхуэмышІэчыжу зыкъаІэтри, ящ Кьанщауэкъуэр я пашэу Кьрымым тегуауэ щытащІ. АрщхьэкІэ кьиКІалакъым. Іуэхур адэкІэ зэрымыхъужьыр, кІуапІэ-жапІэ зэрамыІэжьыр кьызыгурыІуэ Кьанщауэкъуэм кІэщІу зыззэпигъаэзри пщы гуп и гъуэсу 1552 гъэм Москва кІуащ. Адыгэпщ гупым зыкъыпІэкІэ кьагурыІуащ тырыкуэмрэ тэрэрхэмрэ я кьару зэрубыдам зэрапэмыльэщІыжьыр. Кьрым хьаным и дзэр ильэситІ-щым зэ Іэмал имыІэу адыгэ хэкум кьытеуэн, хьаныу хахьм адыгэ щІалэ-хьадэбзэ щІыкІыу 300 саугъэту хурагъэшэн хуейт. Тырку султІанми Іыхьэ иІэт. Мэлбахъэу Борис, Дзэмыхь Кьасбулэт сымэ тхыдэм кьыхахьыуэ ятхащ тэрэрхэр ди хэкум сыт щыгъуэ кьыхьами ягъэхьазэр кьагъэльагъуэу. Ар пщы зыхэмылІэ Іуэхущ. Дауэ щытми, адыгэхэр зэи Кьрымым ящтэфакьым икІи ягухьакьым, я щхьи хуагъэтІыльакъым. Щы-мыхьыжьыхэм зэІэтри, урыс пащтыхьым деж Кьуащ кьыщІэхьэщІыну єльэІуну, я кьарур зы эздащІу я хэкур яхъумэжьыну. Аращ ильэс 450-кІэ уэзІэбэкІыжмэ, адыгэпщ гупыр гъэугуанэ кІыхь тезыщар. Ящ пащтыхьыр кьызэрыпыкьуэжІар напІэуну. Меблэмэ льэныкъуитІми мыхьэнэщхъэ зиІэ а къэрал Іуэхур ІыхьылІэжьи щІагъэбыдыхьыжащ, Гуащэней пащтыхьым щхьэгъэсу ящэри. Абыкіэ дзэпэкІэ ар адыгэхэм я тетхъхьэу зэрыщытІыну кьигъэльагъэуэрт. Мыдэкіи зыщыгурыІыр ар дыдэрт.

Иван IV ЦІэ бжьыгъэу иІэм «царь кабардинскых и горских черкасских князей» жиІэу щІигъэуІэн яІэт.

1552 - 1557 гъэм адыгэпщхэм ГъагъуэІ захуэ, ГъагъуэІ уэзышІэ зэрыхашам щэч хэлъхьыж. Нобэрей Урысей Федерацэм льэпкъыу щыІэхэтым я дыдэ езыр-езыру Урысейм гухьэну ГъагъуэІ ГъапІэ махуэ Москва дзэычар адыгэпщхэращ. Абы ди жьэ щІэзыдытепсэлъыхьыну дыхунтщ, хэт иГу иримыхьыми. Дэ ди тхыдэкІэ нэгъуэщІым дыщІыдгъэушэн щыІэкъым.

ТЕМЫР Рае,
филологие щІэныгъэхэм я кандидат, ЩІыІэ щІэныгъэмрэ щІыхь зиІэ и лІыкІуэ, Черкесск къалэ.

● Тхыдэ

Гъэугуанэ хьэлъэ

Тхыдэм къызэрыхэщыжыкІэ, мыурыс лъэпкъыу Урысейм фІыкІэ щыпащІэн я мурадэ яІэ дыдэр Москва дыхьар адыгэщІ гупщ. Абыхэм я щэкІэ, унагъэщІэкІэ, здикІа щыпІэкІэ наІуэ дыдэу тхыдэм кьыздэсми тхуитхъумащ.

АдыгэХЭМ эдащтэу ярыс пащтыхым зэрыхуэкІуар, зыщІэлъэІуар кьыбгурыІуэн папщІэ, тхьдэм утемыкІыу уретын хуейт. Ауэ Іуэхур зыри щыІэкъым. Урыс тхьдэтх Карамзин зэрыжиІэмкІэ, «дызэрыт зэманыр пщІыхун папщІэ, блэкІам къыщыхъуари щыхун хуейщ».

Апэ, девгъэкупсысыт, щыгуэшхуэ гъуэгу кІыхь дыдэрэ эпачу, хамэщІхэм пхыкІыу, зыри кьэхуэрэ, кьемыжьІаІуэ, ильэс 450-кІэ уэзІэбэкІыжмэ, сыт Москва кІуэн хуей щІэхъуар дищхэр, сыт хуэдэ гуэзнэгъэм хэтт ди льэпкъыр? Мыбдеж псом я къыщыхьэр аращи, а гупым зэрахъэр я щхьэ Іуэхутэкъым. Абыхэм Іуэхуищхэ я пщэ дэпІе, къэрал ІуэхукІэ урыс пащтыхьым епсэпэнмэ, зэдзэрэзыуэ унафэ зэдаштэу гупхапІэ яІэу кІуат.

Побэрей Урысейр пщІыхь куэду зэхэт къаз хъуа щхьэкІэ, XVI лІэщІыгъуэм нэгъуэщІ льэпкъ дэнэ кьэна, урыс пщыгъуэхэм яІыныкъуэхэм Москвам ІэмэІазэ, абы и унафэм щІэувэн, къэрал зэхэшэм хьІыхьи ядэрэтэкъым. КІэщІу яІыпІэмэ, ешэ Урысей къэралри и пъэ бдыдэу теттэкъым, кьеГъэтІысэкІа льэпкъхэри нЫкъуэкъуэгъэт. Абыи кьыпІэмыпІэу, ІыхьэкІэ адыгэ гъэпкъышхуэхэм япщ гупщ апэ дыдэ Москва пащтыхьым хэзкІуар. Сэ си къулыкъым епхаэу а пщыхэм я щІэунагъуэщІэкІэ бзэ еІыпитакІэ зэпкърыкІыжу Москва и инафэм зэрыщІигъэзэхьыжу пшыпІ. ПІкІи я Іуэху ирищІэжьауэ «собрание земель» жьыхуэтІэм темыкІыу ирикІуэрт. Иван III щэщІауэ, кьикІуэт имыІэу урыс къэралыр зэфІэгъэувэным пылъащ. Византием кьащІэна православнэ хабзэхэри, уеблэмэ мы мылькуэрэ зэхуахьсыжу Византием и пІэм Урысейр ирагъэувэн я гугъэт. Аращ «Москва ещанэ Римщ-щІыжьаІэри, Византием я дамыгъэу (гербу) щытари кьыщІащтари. Иван IV техьа нэхъ, 1552 гъэм ирихьалІэу пащтыхьыщІэри фІащауэ, къэрал политикэри зэхахъхьауэ, динырыплажьэхэри Иван дэІэпыкъуэу ипэкІэ кІуатэрт, уеблэмэ я гъунэгъу щыгуэкІи кьаубытащт. Урысей кьэралым и щІэри жьжьэ Іуат. Аращ адыгэхэр гъэугу тесыщар. Абыхэм кьагурыІуат Урысей кьэралым кІуэ пэтми зэрызиужьыр, нэхъри льэщ зэрыхьыр. Иджы дежьаем. Сахиб-Гирей егъэлеяуэ адыгэ щІыналъэм хъунщІакІуэу, бзаджащІэу иттти, 1551 гъэм жанейхэм яхуэмышІэчыжу зыкъаІэтри, ящ Кьанщауэкъуэр я пашэу Кьрымым тегуауэ щытащІ. АрщхьэкІэ кьиКІалакъым. Іуэхур адэкІэ зэрымыхъужьыр, кІуапІэ-жапІэ зэрамыІэжьыр кьызыгурыІуэ Кьанщауэкъуэм кІэщІу зыззэпигъаэзри пщы гуп и гъуэсу 1552 гъэм Москва кІуащ. Адыгэпщ гупым кьыкьыпІэкІэ кьагурыІуащ тырыкуэмрэ тэрэрхэмрэ я кьару зэрубыдам зэрапэмыльэщІыжьыр. Кьрым хьаным и дзэр ильэситІ-щым зэ Іэмал имыІэу адыгэ хэкум кьытеуэн, хьаныу хахьм адыгэ щІалэ-хьадэбзэ щІыкІыу 300 саугъэту хурагъэшэн хуейт. Тырку султІанми Іыхьэ иІэт. Мэлбахъэу Борис, Дзэмыхь Кьасбулэт сымэ тхыдэм кьыхахьыуэ ятхащ тэрэрхэр ди хэкум сыт щыгъуэ кьыхьами ягъэхьазэр кьагъэльагъуэу. Ар пщы зыхэмылІэ Іуэхущ. Дауэ щытми, адыгэхэр зэи Кьрымым ящтэфакьым икІи ягухьакьым, я щхьи хуагъэтІыльакъым. Щы-мыхьыжьыхэм зэІэтри, урыс пащтыхьым деж Кьуащ кьыщІэхьэщІыну єльэІуну, я кьарур зы эздащІу я хэкур яхъумэжьыну. Аращ ильэс 450-кІэ уэзІэбэкІыжмэ, адыгэпщ гупыр гъэугуанэ кІыхь тезыщар. Ящ пащтыхьыр кьызэрыпыкьуэжІар напІэуну. Меблэмэ льэныкъуитІми мыхьэнэщхъэ зиІэ а къэрал Іуэхур ІыхьылІэжьи щІагъэбыдыхьыжащ, Гуащэней пащтыхьым щхьэгъэсу ящэри. Абыкіэ дзэпэкІэ ар адыгэхэм я тетхъхьэу зэрыщытІыну кьигъэльагъуэрт. Мыдэкіи зыщыгурыІыр ар дыдэрт.

Иван IV ЦІэ бжьыгъэу иІэм «царь кабардинскых и горских черкасских князей» жиІэу щІигъэуІэн яІэт.

1552 - 1557 гъэм адыгэпщхэм ГъагъуэІ захуэ, ГъагъуэІ уэзышІэ зэрыхашам щэч хэлъхьыж. Побэрей Урысей Федерацэм льэпкъыу щыІэхэтым я дыдэ езыр-езыру Урысейм гухьэну ГъагъуэІ ГъапІэ махуэ Москва дзэычар адыгэпщхэращ. Абы ди жьэ щІэзыдытепсэлъыхьыну дыхунтщ, хэт иГу иримыхьыми. Дэ ди тхыдэкІэ нэгъуэщІым дыщІыдгъэушэн щыІэкъым.

● Щэджэм куей

ЛъэныкъуитІми ди фейдэ къыхэкІын папщІэ

Ильэс 12 мэхьу Щэуей Артур Щэджэм Езанэм дэт мэкъумэщ предприятэм я унафэщІу зэрылажьэр. Хозяйствоэм я нэхъыбэр щыщІэжьа ильэсхэм ар мыкуэтэжу апхуэдизэ зэманкІэ зепхьэн папщІэ, зэрыгугуфІу зэгъэщІ, къызэгъэщакІуэфІу, рынок зэхущытыкІэм я хабзэкІэ щыгъуэзэу, зэрЫкІыщхуэ уфгъэдэлъу щытын хуейщ. Мэкъумэщ Іэнатіэр къэралым Іэщыбгъ ящІу щытыкІэ гугъу дыдэм щІта льэхъэнэм Щэ-

- Артур, ильэс къызэдэкІар зэи хуэмыдзу гугъуу щытащІ щым телъжьыхьхэм я дежкІэ - уэгъу кІыхьым и зэранкІэ зэрыщыгугъам хуэдиз гъавэ къахутехакъым.

- Ди жагъуэ зэрыхьэнщІ, дэри а гъэуэм и зэран кьыдэкІащ. Псы здынэмыс хьэсэхэр силосыпхьэу пыдупщІыжьи хуей хъущ, ауэ бжьыхьэсэр мыпеяуэ кьыдольытэ. Ику иту гектарым кьыдитащ центнер 36-рэ, хьэм - 30. Уэгъум и зэранкІэ нартыхум кьытхутехар центнер 42-рэщ. Апхуэдэу щІэтэмкІи, хэхъуэ диІэу гъэр къызэдэнэкІащ. КъимыдэкІэ, бжьыхьэсэри и чэзум и лъэныкъуэкІэ зэхалъхьэ Концепцэм хиубыдэу муниципальнэ щІыналъэхэм я администрацэхэм я гъуэгу цІыхухэр автомобиль, электрическэ транспорткІэ къешэкІыным и себестоимостыр къызэрабж щІыкІэхэм зэрыпІахьышэр, а гупым зэрахъэр я щхьэ Іуэхутэкъым. Абыхэм Іуэхуищхэ я пщэ дэпІе, къэрал ІуэхукІэ урыс пащтыхьым епсэпэнмэ, зэдзэрэзыуэ унафэ зэдаштэу гупхапІэ яІэу кІуат.

Побэрей Урысейр пщІыхь куэду зэхэт къаз хъуа щхьэкІэ, XVI лІэщІыгъуэм нэгъуэщІ льэпкъ дэнэ кьэна, урыс пщыгъуэхэм яІыныкъуэхэм Москвам ІэмэІазэ, абы и унафэм щІэувэн, къэрал зэхэшэм хьІыхьи ядэрэтэкъым. КІэщІу яІыпІэмэ, ешэ Урысей къэралри и пъэ бдыдэу теттэкъым, кьеГъэтІысэкІа льэпкъхэри нЫкъуэкъуэгъэт. Абыи кьыпІэмыпІэу, ІыхьэкІэ адыгэ гъэпкъышхуэхэм япщ гупщ апэ дыдэ Москва пащтыхьым хэзкІуар. Сэ си къулыкъым епхаэу а пщыхэм я щІэунагъуэщІэкІэ бзэ еІыпитакІэ зэпкърыкІыжу Москва и инафэм зэрыщІигъэзэхьыжу пшыпІ. ПІкІи я Іуэху ирищІэжьауэ «собрание земель» жьыхуэтІэм темыкІыу ирикІуэрт. Иван III щэщІауэ, кьикІуэт имыІэу урыс къэралыр зэфІэгъэувэным пылъащ. Византием кьащІэна православнэ хабзэхэри, уеблэмэ мы мылькуэрэ зэхуахьсыжу Византием и пІэм Урысейр ирагъэувэн я гугъэт. Аращ «Москва ещанэ Римщ-щІыжьаІэри, Византием я дамыгъэу (гербу) щытари кьыщІащтари. Иван IV техьа нэхъ, 1552 гъэм ирихьалІэу пащтыхьыщІэри фІащауэ, къэрал политикэри зэхахъхьауэ, динырыплажьэхэри Иван дэІэпыкъуэу ипэкІэ кІуатэрт, уеблэмэ я гъунэгъу щыгуэкІи кьаубытащт. Урысей кьэралым и щІэри жьжьэ Іуат. Аращ адыгэхэр гъэугу тесыщар. Абыхэм кьагурыІуат Урысей кьэралым кІуэ пэтми зэрызиужьыр, нэхъри льэщ зэрыхьыр. Иджы дежьаем. Сахиб-Гирей егъэлеяуэ адыгэ щІыналъэм хъунщІакІуэу, бзаджащІэу иттти, 1551 гъэм жанейхэм яхуэмышІэчыжу зыкъаІэтри, ящ Кьанщауэкъуэр я пашэу Кьрымым тегуауэ щытащІ. АрщхьэкІэ кьиКІалакъым. Іуэхур адэкІэ зэрымыхъужьыр, кІуапІэ-жапІэ зэрамыІэжьыр кьызыгурыІуэ Кьанщауэкъуэм кІэщІу зыззэпигъаэзри пщы гуп и гъуэсу 1552 гъэм Москва кІуащ. Адыгэпщ гупым кьыкьыпІэкІэ кьагурыІуащ тырыкуэмрэ тэрэрхэмрэ я кьару зэрубыдам зэрапэмыльэщІыжьыр. Кьрым хьаным и дзэр ильэситІ-щым зэ Іэмал имыІэу адыгэ хэкум кьытеуэн, хьаныу хахьм адыгэ щІалэ-хьадэбзэ щІыкІыу 300 саугъэту хурагъэшэн хуейт. Тырку султІанми Іыхьэ иІэт. Мэлбахъэу Борис, Дзэмыхь Кьасбулэт сымэ тхыдэм кьыхахьыуэ ятхащ тэрэрхэр ди хэкум сыт щыгъуэ кьыхьами ягъэхьазэр кьагъэльагъуэу. Ар пщы зыхэмылІэ Іуэхущ. Дауэ щытми, адыгэхэр зэи Кьрымым ящтэфакьым икІи ягухьакьым, я щхьи хуагъэтІыльакъым. Щы-мыхьыжьыхэм зэІэтри, урыс пащтыхьым деж Кьуащ кьыщІэхьэщІыну єльэІуну, я кьарур зы эздащІу я хэкур яхъумэжьыну. Аращ ильэс 450-кІэ уэзІэбэкІыжмэ, адыгэпщ гупыр гъэугуанэ кІыхь тезыщар. Ящ пащтыхьыр кьызэрыпыкьуэжІар напІэуну. Меблэмэ льэныкъуитІми мыхьэнэщхъэ зиІэ а къэрал Іуэхур ІыхьылІэжьи щІагъэбыдыхьыжащ, Гуащэней пащтыхьым щхьэгъэсу ящэри. Абыкіэ дзэпэкІэ ар адыгэхэм я тетхъхьэу зэрыщытІыну кьигъэльагъуэрт. Мыдэкіи зыщыгурыІыр ар дыдэрт.

- Ноби эжьм 200 кьыщІ. Пэжьыр жьытІэнщи, нэхъапэхэм а Іэнатіэм фейдэ кьыхэхуихьу щытакьым. Иджы, ди гуапэ зэрыхьунщи, хэщІыныгъэ кьыдимыту Іэщ гъэхьуныр зэтеуэва хууащ. Ар кьыщІыдэжьлам и щхьэусыгъэ зэхьхьэсыжу ящІ. Ар ящІ, ар адыгэхэм хуэдэу пщыгъуэ-пщыгъуэу зэхэту зэрыщытрэ кьэралым и щІыналъэм и щхьэ Іуэхутэкъым. Абыхэм Іуэхуищхэ я пщэ дэпІе, къэрал ІуэхукІэ урыс пащтыхьым епсэпэнмэ, зэдзэрэзыуэ унафэ зэдаштэу гупхапІэ яІэу кІуат.

Побэрей Урысейр пщІыхь куэду зэхэт къаз хъуа щхьэкІэ, XVI лІэщІыгъуэм нэгъуэщІ льэпкъ дэнэ кьэна, урыс пщыгъуэхэм яІыныкъуэхэм Москвам ІэмэІазэ, абы и унафэм щІэувэн, къэрал зэхэшэм хьІыхьи ядэрэтэкъым. КІэщІу яІыпІэмэ, ешэ Урысей къэралри и пъэ бдыдэу теттэкъым, кьеГъэтІысэкІа льэпкъхэри нЫкъуэкъуэгъэт. Абыи кьыпІэмыпІэу, ІыхьэкІэ адыгэ гъэпкъышхуэхэм япщ гупщ апэ дыдэ Москва пащтыхьым хэзкІуар. Сэ си къулыкъым епхаэу а пщыхэм я щІэунагъуэщІэкІэ бзэ еІыпитакІэ зэпкърыкІыжу Москва и инафэм зэрыщІигъэзэхьыжу пшыпІ. ПІкІи я Іуэху ирищІэжьауэ «собрание земель» жьыхуэтІэм темыкІыу ирикІуэрт. Иван III щэщІауэ, кьикІуэт имыІэу урыс къэралыр зэфІэгъэувэным пылъащ. Византием кьащІэна православнэ хабзэхэри, уеблэмэ мы мылькуэрэ зэхуахьсыжу Византием и пІэм Урысейр ирагъэувэн я гугъэт. Аращ «Москва ещанэ Римщ-щІыжьаІэри, Византием я дамыгъэу (гербу) щытари кьыщІащтари. Иван IV техьа нэхъ, 1552 гъэм ирихьалІэу пащтыхьыщІэри фІащауэ, къэрал политикэри зэхахъхьауэ, динырыплажьэхэри Иван дэІэпыкъуэу ипэкІэ кІуатэрт, уеблэмэ я гъунэгъу щыгуэкІи кьаубытащт. Урысей кьэралым и щІэри жьжьэ Іуат. Аращ адыгэхэр гъэугу тесыщар. Абыхэм кьагурыІуат Урысей кьэралым кІуэ пэтми зэрызиужьыр, нэхъри льэщ зэрыхьыр. Иджы дежьаем. Сахиб-Гирей егъэлеяуэ адыгэ щІыналъэм хъунщІакІуэу, бзаджащІэу иттти, 1551 гъэм жанейхэм яхуэмышІэчыжу зыкъаІэтри, ящ Кьанщауэкъуэр я пашэу Кьрымым тегуауэ щытащІ. АрщхьэкІэ кьиКІалакъым. Іуэхур адэкІэ зэрымыхъужьыр, кІуапІэ-жапІэ зэрамыІэжьыр кьызыгурыІуэ Кьанщауэкъуэм кІэщІу зыззэпигъаэзри пщы гуп и гъуэсу 1552 гъэм Москва кІуащ.

НЭХУЩ Чэрим:

ГъащІэм сэ куэдым сыхуиущящ

● Ди псэлъэгъухэр

Цыхум я гум дыхьэ зы уэрэд игъэзэщІамэ, уэрэджыкІыуэр абы цІэрыІуэ ирихьу хабзэщ. Ауэ и творчествэм дихьэххэм я пащхьэм купщІэ зиІэ, псалъэ ГъахуарэР макъамэ телъыджэрэ зыщІэль уэрэд бжыгъэншэхэр макъ щабэ дахэкІэ щыжиІэмэ-щэ? Апхуэдэу зи гуащІэр цыхуэхэм гунэс щыхьуа, уи псэр зыгъэпІейтей уэрэджыкІакІуэр Къэбардей-Балькъэр, Къэрэшей-Шэрджэс республикиэхэм щІыхь зиІэ я артист, 2007 гъэм Ингуш, Адыгэ Республикиэхэм я цІыхубэ артист цІэ льапІэр кІыхьыбІауа Нэхущ Чэрим.

Чэрим и творчествэм дихьэххэр зэрыщыІэм хуэдэ дыдэу урихьэлІу къыщІэкІынщ ар зыфІэмыфІхэри. Ауэ зэрысабий льапІдэрэ макъамэм дихьэх Чэрим уэрэд зэрыжиІэн макъ дахэкІэ Тхьэр кІыхьэрыхуэупсамкІэ мыакъылэгъу щыІэну къыщІэкІынкьым. Артист цІэрыІуэм и лэжьыгъэмрэ и дуней тетыкІэмрэ, и гупсысхэмрэ мурадхэмрэ зэщыщІагъэгъуэзэмэ ди гуапэу ар нобэ ди хьэщІэщым къедгъэблэгъащ.

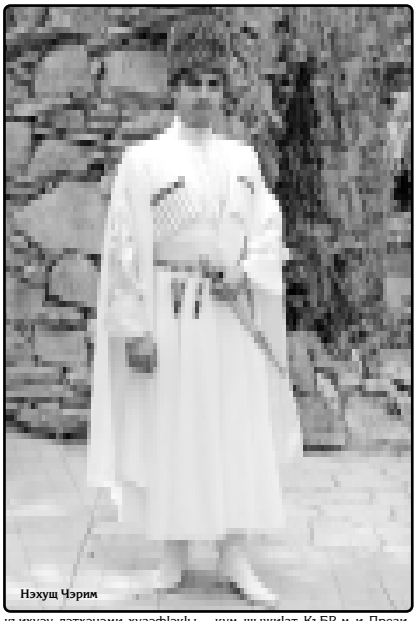
Нэхущ Чэрим

- Чэрим, блэкІа илъэсым хуэзэщІэпльхьауэ щыта гугъьхэмрэ езыр кІыхьэрыпхуэупсах эмрэ хуабжьу зэщхьэщыкІыз?

- Дэ куэдыІуэ дыхуеІуэ арагъэнщ гъэм щыщІидзэм деж абы худигугъамрэ и кІэм нэса иужь къытхуихьамрэ щІыхьэтемыхуэжыр. Ауэ, Тхьэм и шыкуркІэ, блэкІа гъэр тхуэлеиж жыпІэ хьунукъым ди Іэхуэкіи, ди дунейкІи, ди унагъуэкІи. Дызытехьа илъэсри абы нэхъыкІэ мыхьуамэ, фІыгъуэшхуэт. Псом япэрауэ, илъэсым тхуэзфІэкІар якІыхьэрыттпщытэж щыкІэу зэхэтшэ концертым цІыхуэр уэру кІыхьэрыкІуам ди щхьэр лъагэу дигъэлъагъужащ, абыхэм ягу щыІэдмыгъэбгъакІэ тхуэзэфІэкІар мащІэ къыщІэкІынкъым жытІэу гугъэ дигъэщІу. Шэч хэмылъу, уигурэ уи щхьэрэ зэтелъу улэжьэным и хэкІыпІэ нэхъыщхьэ щыдэр кьодаІуэ цІыхуэхэр кІыхьэрыпхущытырщ.

Абы кІымыдзкІэ гъэ блэкІам цІэ льапІэу тІу, Ингуш, Адыгэ республикиэхэм я цІыхубэ артист цІэхэр, кІыскхуэздихьащ сэ. Лосэн Тимур а щІыналъэхэм щІыхь зиІэ я артист яІащ. Иджыри зэ фІэщхъунигъэ пхудиІэщ жаІэу я кІыкІэлъыкІуэ цІэ льапІэхэр кІыхьэрызатам сэ хуабжьу сыщогуфІыкІ икІи фи газетыр кхъэгъэсэбэпу фІыщІэ яхуэсщІыну сыхуеІт Ингуш, Адыгэ республикиэхэм я президентхэу Зязиков Муратрэ Тхьэкіушынэ Асльэндэкэрийрэ. Дамыгъэ зрита цІыху 70-м щІигъум дакьыхишу Тхьэкіушынэр дэ кІыхьэрыдбгъэдэсам абы пщІэлей кІыхьэрытхуищІыр кІьгъэльагъуэрэ, и пщІэр льагэ Тхьэм ищІ.

- ЦІэ льапІэ зыбжанэ уэрилэм дышыгъуаззщ. Абыхэм ящыщу дэтхэнэр нэхъ кІыхьэбгъщхьэхуІкІэ?

- Цыхум и фІэщ уэрэрыхуам, и гум уэрэрыдыхьам, и псэм уэрэрыльэІэсам и щыхьэту кІыскІощхьу сэ кІыскуагъэфащэ щІыхьыщІэхэр. Абы кІыхьэкІыуи, дэтхэнэ зыри фІэкІыпІэ имыІэу сэркІэ льапІэщ. Ауэ ахэр псори жэуапльныпІэ ину эрыщыгъуи пщІыкІым. Щынальхэм я унафэщІхэу а цІэ льапІэхэр кІыскхуэзыгъэфэщахэм я мызакъуэу а щІыналъэхэм щыпсэу цІыхухэми я фэр изопльэ сэ щІыхьыщІэхэм, арагъэнщ я льагагъ-льахъшагъым емылъытауэ дэтхэнэ зыри си деж щІэльапІэр.

- Жыпі ЗэрэдІэм щыщу нэхъ уи гум дыхьэр сыт хуэдэхэра?

- Уэрэдхэм яхэтщ зэуэ цІыхум къащтахэри, едаІуэми ямыжагъуэу, ауэ хэІэтыкІауэ фІыуэ яльагъуэхэм хуэмыдэ дыдэхэри. ЦІыхуэхэр теплъэрэ гукІэ зэрызэмыщхьым хуэдэщ ахэри. Сыкъэзыхъуреиныхэм я пащхьэм щыжысІэ уэрэдхэм ахэр зэрыхущытыр къомыщІэнкІэ Іэмал иІэкъым икІи абыхэм нэхъыфІу яльэгъуахэрщ, си фэ зэраплъэхэрщ, шэч хэмылъу, сэри нэхъыфІу слъагъур.

- Хьэрхуэрэгъу уэзрилэм щэч хэлъкьым. Абыхэм ящыщу хэт нэхъ укьыхигъэзыху кьыбдгъурышасэрэ?

- Апхуэдэхэр нэхъыбэху нэхъыфІщ. Си закъуэ дыдэу бззэрым сыт етащэрэт, жызыІэхэм сащыщкъым сэ. Пэжым ухуейуэ щытмэ, зы увыпІэ гуэр сэ сыІуБыдауэ, зы льагаПІэ гуэрым сытетрэ абы зыгуэр кІыдгъэкІуеинщи сридзыхьинщ жысІэу зэи зыкьыскщыхьужакьым. Уэрэд жызыІэр цІыхубзуэм цІыхухъууи щрет, нэхъыжьыІуэуи нэхъыщІэуи ирехъуи, апхуэдэу цІыхухэр зыгъэгуфІэфын, я гукъыдэжыр къэзыІэтыфын нэхъыбэу льэпкъым кІыкъэкІарэт жысІэу фІэжла, зэи нэгъуэщІу сыгупсаскъым. ЗызгъэщІалэфІу, зызгъэцІыхуфІу аракьым, ауэ къэзыльхуар, кІыызыхэкІар, щпэсэу щІыналъэр зыгъэльапІэну хуущІэкъуэхэм сащыщщ. ХэІэтыкІауэ жысІэу кІыызыщІыхьуни щыІэнщ, ауэ сэ сызрикІуа гъуэгум, ар кІыхьми бжьыз фІэжла мыхьуми, щапхъэ гуэр кІыхьихьну хуейуэ кІызбгъэдыхьэ дэтхэнэми, чэнджэщ естыну сыхьэзыщІ. Иджыпсту сэ аращ схуэщІэнур. Уэрэджыкіакіуэ усщІынт, утыкум уисщэнт, льагаПІэ гуэрхэм унэзгъэсынт жыПІэу цІыхур бгъэгугъэну, бгъэжакъуэну, си гугьэмкІэ, тэмэмкъым. Мыпхуэдизэ кІыззэпттмэ, мыпхуэдизэ тебгъэкІу эдэфынымэ жызыІэм цІыхур гуъэгу пхэнж трешэ. Пэжщ, ди зэманым, ар сыт хуэдизу гукъеуэу щІымытми, зэчий зыбгъэдэлъ цІыхур лъэ быдэкІэ увын папщІэ мылъку гуэри темыкІуадзу мыхьуу къэнащ. Ауэ абы ипэ кІыхуэу дэтхэнэми хуэзэфІэкІынур къэщІэн хуейщ. НэгъуэщІ щхьэусыгъуэ щымыІэжу мылькубыльмыр фІэгъэнапІэ зыщІынІэ деж щыхьэрэ, итІанэ наІуэ, езыми ищІэу, и адэ-анэри щыгъуазэу, дэІэпыкъуэгъуэ иІэмэи хащІыкІыу Іуэхум бгъэдыхьэнращ тэмэму къэслъытэр.

Сэ сыкъапщтэмэ, цІыхуфІ куэдкІэ гъащІэр кІыззэтащ. Ауэ уэиныбжьэгъуэмэ, мыпхуэдизу ущытмэ зыщІыпІэ унэсынщ, жиІэу зыгуэрым сигъэгугъэрэ секІуэкІакъым. Сэ нобэми кІыздбгъэдэтщ щІэгъэкъуэн кІыскхуэхьу цІыхуфІхэр, ахэр симыІэу щытамэ, куэд дыдэ сІыззрихуэнакъуэнур сщІэжу.

- У и гъащІэм, уи лэжьыгъэм нэхъ гугъу дыдэу сыт узыщирихьэлІар?

- Цыхур зыпэмыльэщ телыджэ гуэр сщІауэ, бэлыхьлажьэ зэфІэзгъэкІауэ зыкъэзбжьыку аракъым, ауэ сэ зи ужь ситыр цІыхум я гукъыдэжыр кІыззэрысІэтыныгъ, нэхъыфІ дыдэу сІэзэхьулІэ ІэщІагъэмкІэ ахэр зэрызгъэгъэфІэнырщ. Аращ нэхъыщхьэ дыдэу си лэжьыгъэм хэдгъуэ къэслъытэри.

ГъащІэм и льэныкъ уэкІэ къапщтэмэ, си адэ-анэр зэрысфІэкІуэдар гуэзвэгъуэу слъэгъуам я щхьэжу къыщсщохьур.

Ауэ лэжьыгъэми къекІуэкІ гъащІэми сызыщирихьэлІэ гугъуехьхэм сыпТэзыГъэлъэщ, заншэу си гуэр здэжэ, псалъэ къыхамыгъэкІыу къыздэІэпыкъу ныбжьхъэгъу нэсхэр сиІэщ. Сэ схуэзфІэкІар зи фІыщІэр си закъуэщ жысІэрэ - абы щыгъуэм сэ сыцІыхукъым. Аргуэру зэ жызоІэри, ар си ныбжьэгъуфІхэу пэжыгъэкІэ къызбгъэдэтхэм куэдкІэ я фІыщІэщ. Псом хуэмыдэу и цІэр къисІуэну сыхуейщ жэщмахуэ имыІэу сэ си япэ льэбакьуэхэр зэрысчрэ къызбгъэдэт, ныбжьэгъу пэжым къыщІэмынэу дунейм ехьжа си адэанэм «мыр зы анэ кІыльхуа зэкъуэшипІым фи етхуанэщ» зыхужаІа Лосэн Тимур. Ар си хэтми, си сытми сымыщІэу сцІыхуауэ щытами, ди льэпкъытІыр зэблагъэ жыжьэуи къыщІэкІащ.

Тимуррэ сэрэ длэжь Іэхум зы увыпІэ гуэр мы гъащІэм щигъуэтын щхьэкІэ яхуэзфІэкІ къэзымыгъанэхэр мащІэкъым. Апхуэдэщ сытым дежи дызэрыгушхуэу, дызыгъэльапІэ, дамэ льэщ къыттезыгъэувэ Хьупсырокъуэ Назир и унагъуэр.

- Зи Іэщ1агъэм хуэІэижь цІыхум щхьэкІэ жаІэ: «Тхьэр зэчийкІэ къыхуэупсащ!» Уэ япэу хэт къыпхужиІа апхуэдэ псальэхэр?

- Гущанэ классым сыщІэсу район зэпеуэ гуэрым сыхэтт. Абы гу къыщыслъысытауэ щыта Гъукіэлі Исуф деж щытхъу псальэ зэпэу щызэхэсхар, нобэми сыхуэарэзыщІ зыгуэр зэрысхуэзфІэкІынур япэу къызыгурыІуэхэм ящыщ зыуэ щыт Исуф. Абы телевиденэми сригъэблагъэри, класс нэхъыжьхэм щеджэ щІалэхэр си щыбагъым къыдэтыІу адыгэ уэрэджыкъэр жызигъэІаУ з щыт.

Ижьыкіэ, утыкуэкІми сыкьыхьэ, щыхухэм нэхъ сыкьащІэ хъуауэ апхуэдэ псальэхэр утыкум щыжиІат КъБР-м и Президенту илъэс куэдкІэ лэжьа КІуэкІуэ Валерий. Мис ахэр нэхъ си гум кьынэжащ, зым си щІалэгъуэ дыдэу, адреим - зыгуэрхэр сщІэ си гугъэу утыку сыкьыхьэ-сикІыжьы сыщыщыт зэманхэм къызжаІауэ щытати.

- Кавказым нэхъыфІу щалыгъэ уэрэджыкІакІуэхэм ящыщ зыуэ уэзрыщытым щэч хэлъкьым, Чэрим. Апхуэдэ екъулІэныгъэм хуэфащэу зэпымыууэ ущытыну, шоу-бизнесым ухэтыну гугъэкъэ?

- Ямылажьэмэ, уи Іэр зытебдзэрэ утІысыжьым псынщІэу укъыкІэрыхунуі. Ауэ сэ сыхуейтэкъым ди цІыхуэм шоубизнес псальэр къагъэсэбэпыну. Абы щхьэ дыдэ къызыщІедыдэ, абы къызэщІикъуэхэм щыщ гуэр ди деж щыгъэтауэ Урысейми щыІэкъым.

- Ди эстрадэм и щытыкІэм сыт хуэдэ гупсысэм ухунщэрэ, Чэрим? Ар ефІэкІуэн щхьэкІэ сыт хуэдэ хэкІыпІэ щыІэу къэпльытэрэ?

- Зэрыщыту нобэрей эстрадэм сытепсэлъыхьыну къыслъысу къыщІэкІынкъым ауэ сэ къыскхуэгъэзауэ къапщтэмэ, сыхуейт ди льэпкъыбзэкІэ тха, адыгэ макъамэ нэс зыщІэлъ уэрэдхэр нэхъыбэу ди ІэнУ. Си щхьэкІэ си жагъуэ мэхъу ди льэпкъ уэрэджыкІакІуэхэм ящыщ зыныкъуэхэм я адыгбзэр яфІэмыкъэнэншэу, адрей бзэхэмкІэ жаІэмэ я пщІэр нэхъ льагэ хьуну, я бжьуэкІэри нэхъыфІуну къаэзрыщыхьур. Ауэ щыхьукІэ нэгъуэщІ льэпкъхэм езыхэм я уэрэджыкІакІуэхэм упащІынуныж, абыхэм нэхъэ нэхъыфІуа льэпкъыбзэхэмкІэ уэрэд пхужыІэнукъым, нэгъуэщІ бзэр ууейм нэхъэ нэхъыфІу къыпхуэгъэщынукъым. Араш езыхэр зыхуейми нэмысу, кІызыхэкІаи зрамыпсэкиэрэ льэныкъэ-льэныкъэкІэ задзэу, зызыхуащиІм нэмысу куэд дыщІиІэр. Уи бзэр, уи хабзэр, уи адыгбзэр уэ езым бгъэфІэн, пІэтын зэрыхуейр абыхэм къагурыІуэу щытамэ, куэдкІэ нэхъыфІт. Пэжщ, ди щІалэхэм ящыщ гуэр зэрыгъэІэну Урысейм и эстрадэм къыхьэфауэ, Къэбэрдейм и щІэр жрагъэІэу. Ди гуапэщ. Ауэ псори зэуэ Іэпэзэрыныгъыу къэралым и курыкупсэм ушэту урагъэувэнукъым, инджылызхэм уэрэдзэхамыгъэувэнум хуэдэ дыдэу, НтІэ щхьэ мыхьурэ ди льэпкъыбзэм, ди зэхэтыкІэ дахэм, ди щІыналъэ щІэращІэм пщІэ хуэтщІыж?!

Сэ сыкъапщтэмэ, си зэфІэкІыр нэхъыбарэ адыгэм и щІэр Урысейми щысхужегъэІэну къаруу сиІауэ щытамэ, ари Іейтэкъым. Ауэ сыткІэ, псальэм папщІэ, нэхъыкІэ хамэ къэралхэм щыпсэу адыгэхэм дыкъыщэращІэр?! Ди щхьэр зымыльэгъуауэ ди щІэр зыщІэр дапщэ? Ари нэхъ Іейуэ сыбжырхьым.

- ІэщІагъэ пхуэхьунум иджыпсту уэрэдзэ хуей хьуамэ, сытыт къыхэпхынур?

- Иджыпстукъым мыбы сыщегупсысауэ щытыр. Школым сыщыщІэс зэманым дзэм елэжь дохутырхэм я Іэщ1агъэр сигу ирихьу, си хъуэпапІэу щытащ. Псом нэхъэр нэхъ гъэщІэгъуэ-псэм нэсащ, кІызбгъэдыхьэуэр ямыІэж я анэм зэрырагъэщхьыр кІыызжаІэри, ар си дежкІэ насыпышхуэщ.

- Гъащ1эм щІэгъэкІуэн нэхъ къыщыпхуэхьур хэт сымэ?

- Ищхьэкіэ зэрыщыкыСІащи, япэ щІэгъэкІуэну сиІэр Тимурщ. Іуэхугъуэ куэд къыщцегъэпсынщІэ абы. Тимур нэмыщІкІэ си щыбагъым кьыдзэ зэпытщ Гуэм Маринэрэ Къумахуэ Мухъэдинрэ, абыхэм нэхърэ тІэкІукІэ нэхъыжьу Думэныщ Іэулэдин. Мис ахэр куэд щІауэ къыздогъуэгурыкІуэ, си чэнджэщзэгъуэу, сызэ жаІэу пэжыгъэкІэ къыздэхэтщ.

- Уи мурадхэм я гугъу кьыт хуэщІыг, Чэрим. Проект гуэрым Лосэн Тимур фэрэ зефпщытауэ зэхэдох...

- Думэныщ Іэулэдин ди нэхъыжь пашэу, Тимуррэ сэрэ абы дрикъуэдзэу къэфакІуэу гуп зэхуэтщэсауэ жыпІэ хьунущ. Иужьрейуэ тта ильэсищІэ концертхэми абыхэм я нэхъыбэр хэдгъэхьэфащ. ФащэкІэ мыхуэпами, Іэулдин игъэува «ИлъэсищІэ удж» къафэмкІэ утыку кьитшащ. Абыхэм нэгъуэщІ гупхэм къыщыфахэри, япэу утыку кьихьэхэри яхэтщ. Ансамблым фІэщыгъэщІэ гуэр иІэу щытккым иджыри. Ауэ ар кьафэм и театру щытынкІэ хьунущ, уэрэдри, кьафэри, спектакльэри хиубдзэу. Профессиональнэ дыдэу, нэхъ льагэ дыдэу ди республикиэм зыгуэр щыІэмэ, ди гупыраУэ тщІыну ди гум ильщ.

- Уи бынхэм сыт хуэдэ Іэщ1агъэкІэ, щІэныгъэкІэ уахуэпсэнт, Чэрим? Уи льагуэм ахэр ирикІуэну ухуейт?

- Нэхъ пасэу Тимуррэ сэрэ куэдым дытепсэльыхьурэ мы Іуэхум и гугъу тщІын хуей хьуат. Уи гур лэжьыгъэм бгъэдагъэкІыу псальэмакъ мышу гуэрхэм дыхэтат зы зэманкІи, ар сигу кьэкІыжри жысІащ си бын, ар щІалэ щыкІу ирехьу, е хъыджэбэ щыкІууи щретти, си льагуэм иризмыгъэкІуэну. Абдежым Тимур и фІэщыпэу къысфІэнат: «Уэ пхуэдэм и быныр езым ещхь мыхьужмэ, ар дауэ?» - жиІэри. Фи намыс нэхъ льагэ ухъуи, сэ си нэхъыжь цыкІур хъыджэбэщи, бзыльхугъэм дежкІэ ар пхуэфІэмыкІын гугъуехьу къызолытэ. ЗэфІэкІ егъэлея гуэр къалыкъуэмыкІмэ, си Іэщ1агъэр щІалэмэ ныдыжэбэми къыхезгъэхьыжынутэжым. Псоми пэльэщэ, хьарзынэщ, льэпкъ гъуазджэр фІыуэ яльагъуу, яхуэзфІэмыкІ хэмыту хьумэ, схуэхьхьэ хэслльхэщ, ауэ Іэщ1агъэ яхуэхьун хуэдэу а льэныкъуэмкІэ зэремыкъуным яуэжь ситынуц.

- Ди щІэждыкІакІуэхэм сыткІэ захуэбгъэзэнт?

- Сэ си ущиер кьабыл яІу къащтэну щытмэ, си щхьэм еспэсыр аращи, укъэзылъхуаХэр пщыгъупщэ зэрымыкъынур, укъызылъхуаХэр щыгъэгъуэнэ щхьэкІэ щІидзэжьну гуэрхэм я льэныкъэкІэ зэремыкъуным яуэжь ситынуц.

**- Ди щІэждыкІакІуэхэм сыткІэ захуэбгъэзэз

Кlыщокъуэ Алим и кхъащхьэм уэдэ гъэгъахэр тралъхьэ.

Зи Iэужьыр дахэ КIыщокъуэ Алим

(КIэухыр. ПэщIэдзэр 1-нэ нап.).

КIыщокъуэ Алим и гъащIэмрэ и лэжьыгъэмрэ теуху стендыр, абы и Iэдакъэщ Iэк I тхылъхэр зытелъ стIолхэр егъэувэжащ. Зыщ Iэм щIидзэным и пэ кьиухэу пэшым щоIу КIыщокъуэ и псалъэхэр зыщIэлъ «Па мою судьбу садитесь птицы» уэрэдыр, Iут Заур игъэзащIэу.

Алим и уэ купщIафIэхэм щыщ зыкIэ зэфIущIэр кьиззIуеух еджапIэм адыгэбзэмрэ литературэмкIэ щезыгъаджэ Багъ Марьям. Усакlуэм и творчествэм, ар кьышцальхуа кьуажэм, кьызыхэкIа лъэпкым кIэщIу тепсэлъыхьа нужь, абы яп псалъэр иритащ IыхьэлыкIуэ кьуажэ администрацэм и Iэтащхьэ **Къуныжь Хьэчим**. Абы кьыхигъэщащ КIыщокъуэ Алим адыгэ лъэпкым и мызакъуэу щIыху псоми я гум кьипсэлъыкI усакIуэ телъыджэу зэрыщытыр.

КъэБэрдей-Балъкъэр Республикэм Щэнхабзэмрэ хьыбарегъащIэ Iэнатlэхэмкlэ и министрым и къуэдзэ **Джэрыджэ Арсен** кьыхилъхьащ Iужугъуэ гъэщIэгъэуэн, абы ехьэлIа сурэтри зэIущIэм хэтхэм яригъэлъагъэщ.

- Балъкъэр усакIуэ цIэрыIуэ Кулиев КIайсын и цIэр зыфIаща кьурш щыгум, Шэджэм дуэым дэтым, дэкIыным теухуа зэпеуэ щыIащ. А кьуршыщхьэм кьыбгъэдэтщ иджыри зы щыгу, уи лъэр нэпхьэсу КIыщокъуэ Алим и цIэр фIэпщ хъуну, - жиIащ абы. - Сыхуеят мис абы теухуа зэпеуэ кьызэдгъэпэщыну.

Апхуэдэу зэIущIэм кьыщIипсэлъащ КъБР-м и Тхакlуэхэм я союзым и правленэм и унафэщI **Созаев Ахьмэт**, абы и кьуэдзэ, тхакlуэ, публицист **Кхъуэлуфэ Хьэчим**, Шэджэм куейм и администрацэм и Iэтащхьэм и кьуэдзэ **Уэдыжь Хьэсанщ** филологие щIэныгъэ хэм я докт ор, КъБКЪУм и профессор **Апажэ Мухьэмэд**, «Iуащхьэмахуэ» журналым и редакт ор нэхъыщхьэ, драматург **IутIыж Борис**, мы журналым и лэжьакIуэхэу, тхакlуэ, усакlуэ цIэрыIуэхэу **Къагъырмэс Борисрэ Елгъэр Кашифрэ**, «Минги тау», «Литературная Кабардино-Балкария» журналхэм я редактор нэхъыщхьэжу **Додуев Аскэррэ Тхьэзэплъ Хьэсэнрэ**, балъкъэр тхакIуэ цIэрыIуэ **Гуртуев Сэлихь**, КъБР-м и Журналистхэм я союзым и правленэм и унафэщI **Мэзыхьэ Борис**, Щхьэлыкьуэ курыт еджапIэм адыгэбзэмрэ литературэмкIэ щезыгъаджэ **Апажэ Ахьмэд**, школым и гъэсэн, тхакIуэ щIалэ **МафIэдз Мухьэмэд** сымэ.

ЗэIущIэм кьрихьэлIахэм фIыщIэщхъэ хуащIу, узынщагъэ быдэрэ ехьулIэныгъэкIэ абыхэм ехъуэхъуу зэIущIэм кьыщыпсэлъахэщ усакIуэм и кьуэшым и кьуэ, Нащлык кьаIэм и полникIэ № 1-м и дкуэтыр нэхъыщхьэ **КIыщокъуэ Русланрэ** зэхьихьэр щекIуэкI курыт еджапIэм и унафэщI **Куэшмэн Зауррэ**. КIыщокъуэм и кьуэ Александр и адэр зэращымыгъуэщIэр зэригуапэр, фIыщIэшхуэ кьазэрыхуищIыр Руслан кьыззхуэсахэм яжриIэжащ.

ЗэIущIэр щIэщыгъуэ, КIыщокъуэм и творчествэр наIуэу уи нэгу кьыщIэзыгъэуэ ящIащ курыт еджапIэм и гъэсэн хьыджэбз щыкIухэм. Ахэр хьеджащ лъэпкыр, лъахэр, кьыдалъхуа и анэдэлъхубзэр, щыхугъэр, адыгагъэр, уасэ зимыIэ нэгъуэщI хьугъуэфIыгъуэхэр усакIуэм щигъэлIапIэ уэ купщIафIэхэм.

КьаГъырмэс Борис, Апажэ Ахьмэд, щыхьэ и еджакIуэ и фэепIэу ятха я Iэдакъэщ Iэк Iыщокъуэ. Гупытэнщэу кьаГъэнакъым балъкъэрыбзэкIэ зэрадзэкIа Алим и уэсэхэр.

ИСТЕПАН Залинэ.

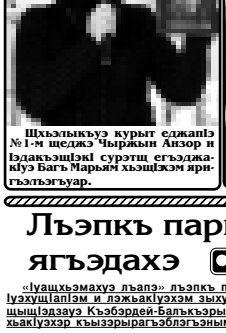

Щхьэлыкъуэ курыт еджапIэ № 1-м щеджэ Чыржкин Анзор и IэдакъэщIэкI сурэтщ егъэджакIуэ Багъ Марьям хьэщIэхэм яригъэлъэгъуар.

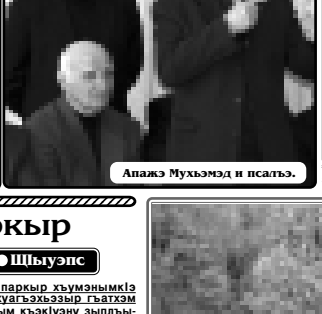

Апажэ Мухьэмэд и псалъэ.

Апхуэдэ фIэщыгъэщIэ нIэу щIыщыIэр и 26-27-хэм Налшык кьалэ дэт «Къэбэрдей» спорт комплексым щекIуэкIащ 1989-1995 гъэхэм кьалъхуа ныбжьыщIэхэм кик-боксингымкIэ я республикэ чемпионат. Ар къызэрагъэпэщащ «ЗэкIуэтынигъэ» псапащIэ фондым и президент, УФ-м и Къэрал Думэм и депутат Щхьэгъущ Адэлбийрэ КъБР-м кик-боксингымкIэ и федерацэмрэ.

ЗэхьэзэхуэМ и кьалэн нэхъыщхьэу щытащ щIалэгъуалэр спортым дегъэкъэхьыныр, Ипщэ Федерал щIыналъэм и зэхьэзэхуэу мазаем Нартсанэ щекIуэкIыным КъБР-м и командэ кьыхэхам хэту щыбэнэнхуэр наIуэ щIыныр.

Чемпионатым и судья нэхъыщхьэу щытащ международнэ категориием и судья Бейщыкlу Заур.

Зэхьэзэхуэм щытекIуахэм медалхэр, дипломхэр иратащ. «Техникэ нэхъыфIым щхьэкIэ», «ТекIуэныгъэм хуэпабгъэу» лIэужьыгъуэхэмкIи нэхъыфI хьуахэм саугъэт щхьэхуэхэр хуагъэфэщащ.

ЖЫЛАСЭ Замир.
Сурэтыр **КЪАРЕЙ Элинэ** *трихащ.*

Спортыр щIэпхъаджагъэм и бийщ

● Кик-боксинг

«Адыгэ псалъэ»-м щылажьэхэм ятеухуа тхыгъэ газетым и напэкIуэцIхэм куэдрэ кьытеухуэркьым. Ди лжьэгъу Дол Маринэ щхьэусыгъуэ дахэ иIэщ нобэ апхуэдэ гулыIэ хуэтщIыну - кьыщальхуа мазхуэрегъэльапIэ.

МАРИНЭ Къэбэрдей-Балъкъэр мэкъумэш академиер кьиухащ, 2002 гъэ льандэрэ «Адыгэ псалъэ» газетым и компьютер Iэнатlэм щолажьэ - ар ящыщщ напэкIуэцIхэр тхыгъэхэмкIэ, сурэтхэмкIэ «зыхуапэхэм». Маринэ нэхъри нэхь жыджэр, гумызагъэ уигъэлъыхьуэнщ, жыхуаIэм хуэдэщ. Ар зэIусам ущIытеIэзэщIыхьыжьын, ущIыкIэльыIэбжьын щымыIэу егъэтэмэм. Зэлэжь напэкIуэцIыр зыхуей хуимыгъэзауэ щытехьэуленкI къэхъуркъым. Абы и щапхъэм ирокIуэ и лэжьэгъуэхэр.

Маринэ адыгэ нэмыс дахэ хэлъщ, нэхъыжьми нэхъыщIэми яхуэфащэ пщIэ яхуищIрэ езыми зыхурягъэщIыжьыфу апхуэдэщ. АбыкIэ фIыщIэр псом япэу зыщылъагъупхъэр Маринэ и адэ-анэ Абазэхэ Анатолэрэ Любэрэ я дежщ. Абыхэм я бынхэм хапщэфащ езыхэр зыщIапIыкIа лъэпкъ хабзэхэр.

Адэ-анэфIым я ущием тет Маринэ унагъуэ дахэ нIэщ, и гуащэ-тхъымадэмрэ и щхьэгъусэмрэ я нэмысыр, я щIыхьыр игъэпэжу мэпсэу.

ФIыуэ лажьэ къудейкъым Маринэ. Ар гупым и гур зыкIэрыпщIэ цIыху нэIурытщ. Америкэ ахъщэм зэреджэм едгъэщхь и унэцIэм щхьэкIэ «Доллархэ яй» гъэфIагъэщIэкIэ дыздэдж Маринэ ихьу дагъэтI иIэщи, ахэри дахагъэм, гуапагъэм щIепIыкI.

Зи Iэщlагъэм хуэIэзэ, щIэуэ абы кьыхьхьэ псоми псынщIэ дыдэу нэIуасэ зыхуэзыщIыкI ди лэжьэгъуфIым, ныбжьэгъу пэжым, цIыху гуапэм мыпхъэдэу зыхуэдгъэзэну дыхуейт: «ФIыуэ тлъагъу, щIэ зыхуэтщI Маринэ! Уузыншэу, удахэу, уи бынхэм я гуфIэгъэ, я ехьулIэныгъэм удэбжьыфIэу, уи нэхьыжьхэр кьыпщIэхьщIу, уи мурадхэр кьохъулIэу куэдрэ Тхьэм уигъэпэсу!»

«Адыгэ псалъэ» газетым и напэкIуэцIхэм я лжьэгъу Дол Маринэ и ятеухуэ

●Хъуэхъу

Дол Маринэ и щапхъэ

Америкэ ахъщэм зэреджэм едгъэщхь и унэцIэм щхьэкIэ «Доллархэ яй» гъэфIагъэщIэкIэ дыздэдж Маринэ ихьу дагъэтI иIэщи, ахэри дахагъэм, гуапагъэм щIепIыкI.

Зи Iэщlагъэм хуэIэзэ, щIэуэ абы кьыхьхьэ псоми псынщIэ дыдэу нэIуасэ зыхуэзыщIыкI ди лэжьэгъуфIым, ныбжьэгъу пэжым, цIыху гуапэм мыпхъэдэу зыхуэзгъэзэну дыхуейт: «ФIыуэ тлъагъу, щIэ зыхуэтщI Маринэ! Уузыншэу, удахэу, уи бынхэм я гуфIэгъэ, я ехьулIэныгъэм удэбжьыфIэу, уи нэхьыжьхэр кьыпщIэхьщIу, уи мурадхэр кьохъулIэу куэдрэ Тхьэм уигъэпэсу!»

«Адыгэ псалъэ» газетым и напэкIуэцIхэм я лжьэгъу Дол Маринэ и ятеухуэ

Республикэм щынэхъыфIхэр

● Бокс

Ди газетым зэрыгетащи, ЩIэджэм кьалэ дэт спорт комплексым щIышылъэм и 24-27-хэм щекIуэкIащ 1992-1993 гъэхэм кьалъхуа ныбжьыщIэхэм боксымкIэ я республикэ зэхьэзэхуэ. Спортсменхэм зэхьэзэхуэм ерыщу зыкьыщагъэльагъуэрт, сыт щхьэкIэ жыпIэмэ мыбы щытекIуэхэм Iэмал яIэнут Ипщэ федерал щIыналъэм щекIуэкIыну зэIущIэхэм ди республикэм и щIыхьыр щахъуэну.

НЫБЖЬЫщIэХЭМ я зэхьэзэхуэр кьыхэIухащ КъБР-м Физическэ щэнхабзэмрэ спортымкIэ и комитетым и унафэщIым и кьуэдзэ Биттиров Хаким:

Сыныбохьуэхьу мы зэIущIэхэм хэтыну ныбжьыщIэ псоми. Нобэ мыбы фызэрыщыбланэр и щыхьэтщ фыкьыздикIа, фыщагъэса районхэм фызэрыщыпнэхь лъэщым. Иджы дэ зэхэдгъэкIынущ фэ фщыщу республикэм щынэхъыфIхэр, КъБР-м и цIэкIэ утыку зэхуэмыдэхэм идгъэхъэ хьунухэр.

Республикэм спортым зыщижьыным хэлъхьэныгъэшхуэ зэрыхуащIам папщIэ, Физическэ щэнхабзэмрэ спортымкIэ комитетым кьыбгъэдэкIыу щIыхь тхылъхэр ныбжьыщIэхэм я тренерхэм иратащ а махуэм. КIыщынэмыщIауэ, яп категориием и судья цIэр кьыфIащащ тренерхэу КIуантIэ Артур, Бесчокъуэ Залымхан, Занилэ Murat, Взрокъуэ Амир сымэ.

- ИкъучIэ си гуапэщ ди районым мыпхуэдэ щIыхь зиIэ зэхьэзэхуэхэр зэрыщекIуэкIыр. Дэтхэнэ зыми екъулIэныгъэ фиIэну, фи текIуныгъэ дахэхэмкIэ дыкьгъэгуфIэну, дыкьзыгуфIуэну сыныбохьуэхьу, - захуигъэзащ кьызэхуэсахэм Шэджэм район администрацэм и унафэщIым и кьуэдзэ Уэдыжь Хьэсанщ.

Апхуэдэу зэхьэзэхуэхэм зэрекIуэкIым кIэлъыплъыну кьрихьэлIащ КъБР-м боксымкIэ и федерацэм и президент Шондыр Олег, абы и кьуэдзэ-гъэзэщIакIуэ директор Iэнщэ Заур, Налшык кьалэм Физическэ щэнхабзэмрэ спортымкIэ и комитетым и унафэщI Буэд Бесльтэн, КъБР-м и ШВСМ-м и директор Жаным Асльэн сымэ.

ЗэIущIэхэр щызэпагъэуэхэм кьызэхуэсахэм я гукьыдэжыр кьаIэтащ ГъуэзджэхэмкIэ Кавказ Ищхьэрэ кьэрал институтым уэрэд жыIэным щыхуеджэхэу Бэч Азэмэт, Атмурзаевэ Жанэ сымэ.

МахуищIкIэ екIуэкIа зэIущIэ гуащIэхэм пашэ щыхъуахэщ ВэрылI Исльам (кг 32), Хьэпащ Ахьмэд (кг 42), Елгъэр Елдар (кг 46), Думэн Исльам (кг 50), ШЫрэIужь Таукъан (кг 57), Елгъэр Исльам (кг 60), Соблир Рустам (кг 63), Апажэ Мухьэмэд (кг 66), Бахьсэн Рэмэзан (кг 75), Абыдз Алим (кг 86) сымэ, нэгъуэщIхэри.

Зэхьэзэхуэм щытекIуахэм кубокхэр, медалхэр, дипломхэр иратащ.

ЖЫЛАСЭ Замир.

Исльэмей къуажэм дэт курыт еджапIэ № 4-м иджыблагъэ щекIуэкIащ егъэджакIуэхэм я волейбол турнир. Ар теухуат къуажэ администрацэм и унафэщIым и саугъэтыр къэхьыным.

● Волейбол

ЕгъэджакIуэхэм я зэпеуэ

ЗэхьэзэхуэМ х этащ район спорт школым и командэр, къуажэм и 1-нэ, 4-нэ курыт школхэм я егъэджакIуэхэр, цIыхухъу, цIыхубз гупэр.

Зэпеуэр гъэщIэгъуэну екIуэкIащ икIи кьызэхуэсахэм наIуэ щащIащ «цIыху къарууншэхэм ильэсхэр къатокIуэ, цIыху лъэщхэр ильэсхэм ятокIуэ» жыIэгъуэр зэрыпэжыр.

Турнирыр кьызэрагъэпэщащ ИсльэмейкIэ къуажэм и унафэщI Ахъы Асльэн и жэрдэмкIэ. «КъулыкIурагъым цIыхур зыгъэдахэр, цIыхуращ кьулыкIур зыгъэдахэр» - мы псалъэхэр епIх хьунущ абы. Асльэн ящыщщ и кьар у, и зэфIэкI, и зэман псори лэжьыгъэм хуэзэщIэзыгъэуIуэ цIыхухэм.

Зэпеуэм ящ увыпIэр кьыщихащ курыт еджапIэ №1-м и цIыхубз командэм, цIыхухъухэм я деж пашэ щыхьуащ район спорт школым и лIыкIуэхэр. Зэхьэзэхуэм хэта псоми тыгъэ тльапIэхэмрэ ахъшэ саугъэтхэмрэ яритащ Ахъы Асльэн.

Турнирым и мурад нэхъыщхьэр сабийхэр спортымрэ физическэ щэнхабзэмрэ дегъэхьэхыныр, абы уэзыншагъэм и дежкIэ иIэ мыхьэнэр зыхегъэщIэнырти, ар кьайхъуIуэ кьэпльытэ хъунущ. Кьуажэ егъэджакIуэхэр щогуфIыпхъэдэ Iуэхугъуэхэр хабзэ хьуну, абы кьрихьэлIэхэмэ я бжьыгъэм ильэс кьэс хэхьуэну.

МЭЗКУУ Кьан.

● Гу зылъытапхъэ

Къалыхъуэ!

Прохладнэ кьалэ округым щыIэ ОВД-м къельыхьуэ хьыбарыншэу кIуэда

Данильченкэ Виталий Борис и къуэр, **КъБР-м хьыхь Прохладнэ кьалэм 1978 гъэм щIышылъэм и 13-м кьыщальхуар, 2008 гъэм щIышылъэм и 17-м езым и ВАЗ 2106 автомашинэ хужь О249АТ 07 къэрал номерыр зытелымкIэ цIыхухэр къришэкIын мурадкIэ унэм дэкIар икIи нобэр кьыздэсым зи хэщIапIэр ямыщIэр.**

И теплъэр: **см 170-рэ и льагагъщ, нэкIу хуэрейщ, и щхьэщыр сырыхущ, пэ захуэщ.**

Щыгъар:**комбинезон щIыху-фIыщIафэ, спорт курткэ сырыху, пыIэ зэрыхъа фIыщIэ, кроссовкэ хужь.**

Данильченкэ Виталий Борис и къуэр здэщыIэм теухуауэ зыгъэр фщIэмэ, дынывольэIу фIыкьэпсэльэну мы телефонхэмкIэ: (886631) 4-45-96, 4-45-69, 02 е милицэм и кьудамэ нэхъ фIэгъэунэгъум.

* * *

Бахьсэн район ОВД-м кьельыхьуэ хьыбарыншэу кIуэда ЗэкIурей ФатIимэт Замир и пхъур, 1988 гъэм дыгъэгъазэм и 18-м кьалъхуар, ХьэтIэхъущыкъуей къуажэ, Абаевым и щIэр зезыхъэ зэрам тет 28-нэ гъэм щыпсэур, 2007 гъэм щIышылъэм и 13-м ИсльэмейкIэ къуажэм щыпсэу и IыхьлыкIэм я деж щыдэкIыжауэ нобэр кьыздэсым зи хэщIапIэр ямыщIэр.

И теплъэр: **см 165-170-рэ и льагагъщ, и теплъэкIэ ильэс 18-20 ептыщ, кьуэгъыщ, кьамыльфэщ, и нэхър кьарэщ, щхьэм фIыщIэщ. ЗэкIурей ФатIимэт Замир и пхъур здэщыIэм теухуауэ зыгъэр фщIэмэ, дынывольэIу фIыкьэпсэльэну мы телефонхэмкIэ: (886634) 2-46-74, 4-11-11, 02 е милицэм и кьудамэ нэхъ фIэгъунэгъум.**

* * *

2007 гъэм дыгъэгъазэм и 29-м сыхьэт 13-м деж хэтми ямыгубзыхуа цIыхур, Налшык кьалэ Пушкиным и уэрамым тет «Евро-стиль» тыкуэным деж Р807АР 07 къэрал номерыр зытелъ ГАЗ 3110 автомашинэм ис Елей Л.М. щытеуащ икIи кIэрахъуэкIэ игъэшынэри, нужьрейм трихащ сом 915591-рэ. Ар УФ-м Социальнэ страхованэмкIэ и фондым и щIыналъэ кьудамэу КъБР-м щыIэм и лэжьакIуэхэм улахуэу иратын хуея ахъшэщ. БзаджащIэм къэрал номерхэр зытемыльэ, зи абджэхэми уэзэхымыплъ ВАЗ 2110 автомашинэ дыжьынифэм итIысхъэри зигъэщIкIуэжащ.

ЩIэпхъаджагъэр илэжьауэ зыхуагъэфащэм и теплъэр:

- зи ныбжьыр ильэс 30-35 хьу цIыхухъу зыIэщIэльщ, см 175-178 и льагагъщ, ар псэльащ урысыбзкIэ, щэнэн е нигун къэпсэльыкIэм техьэу.

Щыгъар:

- камуфляж гъэщIэщдж фIыщIэ, щжкIым кьыхэщIыкIа спорт сумкIэ щIыху-фIыщIафэ, пыIэ зэрыхъа фIыщIэ, и натIэм нэс кьекьухъауэ.

Идыгъар:

- сом 91559I-рэ (сом 500 000 сом 500 хьу купюрэу, сом 200 000 сом 1000 хьу купюрэу, сом 200 000 сом 100 купюрэу);

- «Самсунг Д900» сотовэ телефон фIыщIэ, жетоным епха, гъунIэ брелок пыщIауэ, телефоным кьегъэщIэжащ узыпхырыплъ пленкэ, абы ильщ 8-960-423-10-22 номерым и сим-картэ.

Мы щIэпхъаджагъэр фIъэгъуэмэ, абы теухуауэ купщIэ зиIэ хьыбар гуэр фщIэмэ, дынывольэIу фIыкьэпсэльэну мы телефонхэмкIэ: 8 (8662) 422-028, 494-204, 02 е милицэм и кьудамэ нэхъ фIэгъунэгъум.

Къэрал кIуэцI Iуэхуэхэмкlэ министерствэу КъБР-м щыIэм и пресс-Iуэхущ Iанэ.

Льэпкъ паркыр ягъэдахэ

●Щыуэпс

«Iуащхьэмахуэ лъапэ» лъэпкъ паркыр хьумэнымкIэ Iуэхущ Iапи Iэм и лэжьакIуэхэм зыхуагъэхьэзыр гъатхэм щыщIэдзауэ Къэбэрдей-Балъкъэрым къэкIуэну зыплъыхьакIуэхэр къызэрыгъэблэгъэным.

«ТУРИСТХЭР нэхъыбэу къызыкIэлъыкIуэ бгылъэ щхъуантIагъэ телъыдджэмрэ псэущхьэ зэмылIэужьыгъуэхэмрэ хэщI ямыгъэныгъщ ди гупым и кьалэн нэхъыщхьэр», - жеIэ къэрал инспектор нэхъыщхьэ Гузеев Исуф.

Паркыр гектар мин 27-м щIегъу. Ар IыхьэIыхьэу зэпыудащ, щIы кIапэ къэс жуап зыхь хьумакIуэхэри егъэбыдыпIэжащ. Лэжьакlуэхэм я пщэ къыдохуэ жыгхэмрэ къэкIыгъэхэмрэ хьумэныр, мыбы ис псэущхьэхэр зэтезыкIэ щагъэкIэм ятпэщIэтыныр. Хабзэр кьызэпызыдхэм ебэныньмкIэ хьумакIуэхэм я лэжьыгъэр нэсу кIрахьэлIэнымкIэ зыхуеину псори иIэщ: бгылъэ щIыпIэхэм тыншу щызекIуэ транспортыщIэу 4, Iэщэхэр, нэрыпIъэхэр, щыгъынигъуэхэр.

Нобэ хьумакIуэхэм мэз псэущхьэхэм шыгъу иратат, абыхэм я кьарур щIэзыIыгъэн хэкIыгъэ дагъэ зыхэт Iус щхьэхуэхэр хуэгъэхьэщ.

Гузеев Исуф зэрыжиIамкIэ, 2008 гъэм Iуэхущ Iапи Iэм зэфIэкI псори ирихьэлIэнущ зыгъэпсэхуным кIэ, цIыхум и узынщагъэр егъэфIэкIуэнымкIэ, щIэныгъэ лэжьыгъэхэр щегъэкIуэкIынымкIэ мыхьэнэ ин зиIэ «Iуащхьэмахуэ лъапэ» лъэпкъ паркыр нэхъри дахэ, кьулей щIыным.

ЛЪОСТЭНМузэ.

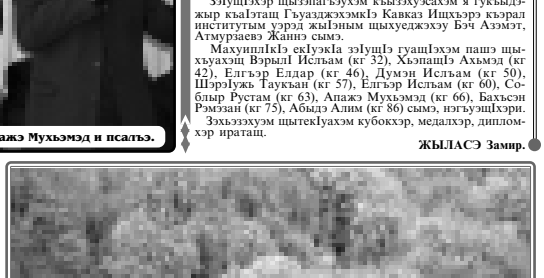

Сурэтыр **КЪАРЕЙ Элинэ** *трихащ.*

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР

ЖЬэкIэмыхьу Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и кьуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и кьуэдзэ), **Гъурыжь Мадинэ** (жэуап зыхь секретарь), **ЖылаСэ Маритэ, Ныбжьэ Тансэ, Уэрдокьуэ Жансурэт, Хьэжыкьарэ Алик, Шал Мухьэмэд.**

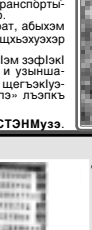

ДИ ХЭЩIАПIЭР

360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Ленинымрэ и щIэкIэ щыIэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщIанэ кьатхэр.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и кьуэдзэхэм - 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ льэпкъ Iуэхуэхэмкlэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 47-22-63, 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхьумэ Iуэхущ Iапи Iэхэм я дэлажьэнымкIэ - 42-60-53; хьыбарыщIэмкIэ, спортымрэ письмохэмкIэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 42-63-64, 47-32-15; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Iуэхущ Iапи Iэм - 42-26-41; сурэтчэхьэм - 42-75-78.

Теддэз тхыгъэхэм кьыщыхьа бжьыгъэхэм, кьыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъэмкIэ ахэр зытехьэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмэ редакцэмрэ я Iуэху епльыкIэр зэтехуэ зэныту щытекIым.

Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэпыныр и пщэ дэльщ КъБР-м федеральнэ пошт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм. Тел.: 42-06-51, 42-19-59.

Газетыр щрыкIэ жуап ех КъБР-м и "Роспечать" АО-м.

Газетыр 1989 гъэм дыгъэгъазэм и 16-м №Н-0065-м щIэту ятхащ.

Зы ильэсым газетыр 250-рэ кьыдокI.

КъБР-м Щэнхабзэмрэ хьыбарегъащIэ Iэнатlэхэмкlэ и министерствэм 1905 гъэм щыIа Революцэм и цIэр зезыхъэ и полиграфкомбинат, Налшык къ., Ленинымрэ и цIэкIэ щыIэ уэрам, 33, телефонмэр 42-35-75.

Мы кьыджкIыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарым и кьуэдзэу Къаншокъуэ Эллэ, редактору Хьэжыкьарэ Алик, корректорхэу Табыщ Динарэ *(3,4-нэ нап.)*, Щоджэн Инщ *(1,2-нэ нап.)*, корректорхэм я дэЭныкьуэгъу Иуан Заирэ. *КомпьютеркIэ газетым и тепльэр ящIащ:* Мэзбахъуэ Анжелэ, ЩакIуэ Мадинэ, *сурэтыщI* Бицу Жанэ.

Номерыр "Адыгэ псалъэм" и компьютер Iэнатlэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ тедзэн хуэныкъуэ щыIэ уэрам 20.00-м. Щытрадзэр сыхьэт 21.00-рщ.

Индексыр 51531● Тираж 10.095● Заказ №228